www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

למיסק לארעא דישראל דכמי שיגלם דעתו בטעמ מכירה אמ"ג דגילם דעתו מסיקרא. דשאני שהם דאין סדבר מוכיח דכבכול למיסק לארץ ישראל הוא מוכר כמו שכתב כלל"ם ברים פ' אלמנה ניחומים דהרבה פעמים אדם מוכר קרקעותיו ואין ידוע למה הוא מוכר ולזה מתכוון ג"כ סר"ן שכתב דשמא עזי לילטריכו ליה ולכך מכר. אבל בשב"מ הטוען נגו לאשתו פשוט הוא שנוהן הגוו בשביל פחד שמיתה ומעתה מוכיח עליו. וסא דלא אמרינן דאפילו בזמן [נמ] אם עמד מוזר כמו במהכתו הייטו מעשה גזירה שמא יאמרו יש נגו לאחר מיתה. ולפילוס הוספות דבנותן נגו בסתם גמור אפילו רב הונא מודה הייטו מעשה דגו לרך שיאול מחיים. ולכך היה לו לפרש. שלכך

כל מקום שפירש קודם שנתינה די בזה:

ט גם מה שרולה להקל בחלוקה הס' מעשה שהי' לו להזכיר בשעת ביעול מודעות וכתב וז"ל מאחר שקודם כתיבה הגוו בעלו כל מודעות וכו' וגם חזרו בביעול קודם הנתינה ואם אינה דהיה בלבו דגוו זה אינו כי אם אדעתא שיחות הוי ליה להזכיר זה פעם אחד עכ"ל. לא ידעתי מאי קאמר דאם ר"ל שהיה לו לבחנות חגאי גמור ואומר שאם לא יחות לא יהא גוו לו שתחזור ותהנה לו הא לפי מנהגו של מהר"י מפרי"ם אין לסבעל להזכיר שום חגאי בשעת נתינה. ואם ר"ל שהיה לו להזכיר הקישור שנעשה לו מה היה לרך להזכיר הא בבר נעשה וגמר:

י גם מה שכתב וז"ל הבשי דהמגורשת ואביה ואמה מטולה לא חזרו בקישורים אלא המגרש חזר בקישורו. הוא שקר מוחלט כאשר מבורר ביטולו:

יא גם מה שכתב וז"ל הי' שעמד בב"ד הגדול והודה וקיבל עליו בכל תוקר שהגוו בנתן כדין לאשתו אין לו לפקפק עליו שום פקפוק בשולם עכ"ל. דבריה אלו הם שטות גמור כי כשיש נאמנה לפקפק על איזה גוו מה שיעלה יש בהודאת שבעל שמודה שאין לו עליו פקפוק. והדרבא מחוך מעשיהם ניכר דמאחר אלא היו רוצים ליתן לבעל לאחו דבר מועט שנתפשרו עמו. עד שהכריחוהו שיעמוד לפני הב"ד ויודה כנ"ל. הדברים ניכרים שהם בעצמם היו יודעים שיש לפקפק על הגוו מעשה הרחייה שדוחין אותו מאשתו דאם לא

כן סודאה זו למה ומהיכי היתי לומר שיש פקפוק:

יב גם מה שכתב וז"ל הח' והוא על כולם שבשיטום אמרו לו בשעה שעה לכחוב הגוו שבזמן הזה אין נותנין גוו על חגאי כלל וכו' וכן עשה עכ"ל. לא ידעתי דעתו בזה. הלא גם הבעל אומר שנתן הגוו בתם בלי שום חגאי אבל לא נתנו אלא על דעת זו שבשעתו אותו ונתקשרו עמו מקודם הנתינה שבשיעמוד החזור ותהנה לו כאשר מבואר הכל בדברי הקובצי. ומ"ל אם הוא בעצמו מודה בזה בטעם הוא גדול על כולם. ואין בו ממש. איך יסמוך להקל על

הטעמים הקטנים ממנו. דמכל שכן שאין בהם גוו גמור לשיות מוחרת של ידו

יג ומה שאומר שאמר להבש"מ שיתן גוו גמור לשיות מוחרת של ידו

לכל נבר שהגלה ולא יהיה לזה של זה שום לר חיוב שתחזיר ותהנה לו כ"א מכח קבלת חרס מעתה וכו'. הם דבריה שאין מדרך הסמסדר לדבר כן עם שום שב"מ ולכך אין אנו מתוייבים לקבלם. וגם נשאל להמסדר מפני מה דקדק כך לדבר דבריה כאלה להשביב מרע מה שאין הכוג אלא מחוך מעשיו ניכר שבדעתו היה לרמות את הבער ולדאוחו מלבתו גם לאחר שיעמוד וגם את"ל שאמת הוא שדבר כדבריה האלה בפני הבש"מ מאן יומר לן שהבש"מ האזין לדבריו אלה והודה עליהם ועל דקדוקן אלא הבש"מ לא עלה במחשבתו שמבקשים לדאוחו מלבתו ובתומו הלך ליתן גוו על דעת שבבעיתו לוחו שבשיעמוד מחזור אשתו אליו כבראשונה ולא נתן לבו על דקדוקי דבריה של המסדר. ואף אם"ל שבמע והבין לוחן מחב בדעתו שחיקון סדר נחיתה הגוו כך הוא לדבר כדבריה האלה אבל הוא על דבריה הראשונים שהבעיתו לוחו סמך וגם אם המסדר דבר דבריה כאלה אלא הבש"מ לא הוציא דבריה כאלה מפיו שנאמר שבזה ביטול הבעותות ותנאים הראשונים:

יד ועוד אגם לפי דברי המתנגד המיקל שאומר שבשיטום אמר להבעל אלא יהי' לאחד מהם שום לר חיוב כי אם קבלת חרס והקנים של ממון הא לפי משמעות הסתקשרות אין כאן לא חרס ולא קנס ואם כן הבעה אל הגער. ומה שאומר שהיה בראון. אם כן אם ידע הגער אלא היה אם שום קנס שתפסיד האשה מבלה כלום אם

כן מה סמיכה שדעת היה לו לגער על קנס הממון:

טו וגם מה שכתב שאין כאן בטעם הואיל ומנכא הקטנות

כך הוא לחוסיף על הכתובה. הם דברי הבינות. שמנהג הקטנות הוא שבתחתלמן לו תחגרת מדעתו. אבל בגדון דידן שעשו לו קישור כדי שלא הדחם לאחר לאחר שיעמוד מחליו. ואם לא חפסיד מבלה כלום אינה בטחון וקישור יש לו. גם סברם שכתבו בחוך שעור הקישור לפי מעשותו לאחו הבמר המרם אינו חוזר כי אם על הקנס של ב' אלפים וכשתתן הב' אלפים פטורה גם מן המרם. והואיל ולא היה לו כפייה ממון מתמת שלא מחלה הכתובה והחוספ' שהוא כפל כפלים אם כן אין כאן לא חרם ולא קנס. סוף דבר אין בדבריו שום ממשות בעצם וגם הם דבריה שבדה עתה מקרוב מלבו. מכל הלין עממין שהתבנו מראה שאין בהמקילים שום עכון לסחיר האשה מרת בת שבע הל"ל להאשה לעצמה בגוו זה הן מלד הדין הן מלד הסברא עד שתקבל גוו שי כבר מבעלה הבר"ר ילמד הל"ל מרלוו הטוב ואהבה ליהנה לאיש אחר בגוו הראשון הנזכר. והמתכים לדבריו יקבל ברכה וחלום. עד כה דברתי וחכמתי הנראה לע"ד מלד הדין והסברא לעמן האמת והשלו"ם ומשפט לדק לאחרוני מאיסורא אמיתא דאשה אים. ושלום על דייני וחכמי ישראל נאם הקרוב מאיר בן מהר"ם גדלי"ם ז"ל ס"ם חתן המלך הגאון מהרי"ץ כ"ץ ז"ל ס"ם:

ואלו הן הסכמת הגאונים שהסכימו לדברי הנ"ל סלבד מה ששלחו אלי הסכמתם בבתב מיוחד ונאבדו מתוך התשובות.

דברי פי מכם מן מן לחכמים ונבונים. בדקוקי דברי הגמרא והפוסקים הראשונים והאחרונים. ואומדנא דמוכח שהמגרש הזה בעת נתינה הגוו סמך דעתו אדברי הבעלים הראשונים שהבעיתו שהבעיעמוד ממליו שחחזור ותהנה אשתו לו בחופת נעוריה. אע"פ שהיה המגרש מוכרח ע"פ חקנת חז"ל בעת נתינה הגוו לדבר שמגרש אחם בלי שום חגאי מ"מ דעתו במחבבתו לא היה רק בשתקייים הבעבתה שהבעיתה אותו חמותו ואם כן אין זה גילוי דעת בגוו רק דעת ממש. ואם כן עכשיו שחזרו מהבעבתה הזאת ואינם מחבלה להנהגה לו ממילא היה נתינה הגוו למפרע בטעות. לכן גם אני מסכים שלא להחיר להנהגה לאיש זה כ"א בשתתגרש אמיתי בעבלה בתיקון חז"ל. למען האמת בחתי על החתום. נאם יעקב ב"ר אליקים ז"ל ס"ם הייולפרי"ן:

אם יהיו כל חכמי פולי"ן ורוסי"א בכף אחזים וכרב הגדול הגאון מהר"ר מאיר מר"ו בכף אחיים מכריע אח כלם בפלפולא חריפא ובקיאות אחר הראה בתשובה הנ"ל. ואני הצעיר בחכמה ובשיש בחתי היהודא ועוד לקרא ואמרתי שאין מחלקין בכוד לר"פ לאחרוני מאיסורא והלכה כדברי מאיר לחומרא ובחתי על החתום בקלה. וכיד ה' הטובה עלי הראתני ביאור בקונטרס על ש' הטורה. ונמרא הסברא. נאם שמשון בן מהר"ר יאחק ז"ל בחב"ר בתוהם פה לבו"ב שע"ב לפ"ק:

אף אני ממדחי על דברי הגאון מר"ו ה"ל על דרך הטיון ולאיתי כי הם בטויים על האמת והלדק והסברא ברורה. הכלכה ישרה. גם כי הטעלתי בקונטרס בדיו ודברי מהכיחים לדבריו האשה לאחרים. בהא הליקנא ואתיא להלריכה גם שני ולפמרה. ואתחמיל על ככה. יאמא מאת הש"י ברכה. נאם אהרן אבא לוי:

אף כי לא עדיפנא מחבירי מכל מקום הראיתי את רבי מאיר מאחוריו. על פי הטיון בחשובתו הנחמדת אמרתי נוחה הטופסת שפחותיו. אשרי שומע חכמותיו. חכמותיו בחון ירומו עד שמרד"כי יצא להסכים עמו להלריכה גם שני. בכן אני הצעיר ג"כ מסכים דברי מאיר בגזירותיו לחומרא. ולאחרוני מאיסורא. נאם הקטן לבי הירש בן מהר"ר נתן ז"ל ז"ל ס"ם:

והא לך חשובת הגאון מהר"ר מרדכי יפה זצ"ל שהשיב על עניין המתרוה בגם שב"מ הנ"ל לפי סדר השאלה שנשלחה אליו כת המקילין וקודם שהגיעו לידו דברי חשובתי אחר הוא הכל מבואר בדבריו ואעפ"כ לא הסיר האשה בחזרה לעצמה אפילו בגם שני רק שהיה מלריך אותה לחזור לבעלה הראשון אבל אחר שבאו לידו דברי חשובתי ויתאחמו לו כל הדברים בפל דעתו ועלתה גם כן הסכמתו להלריכה גם שני.

שאלה קכג שמוע שמעתי וסוגד לי אוך סובה הנה ק"ק פוז"נא הנגת מיומד מדבר בגוו שב"מ שנעשה ונתן בק"ק ווי"נא והביאו הנגרת הסוגה לפני וקראתיו בחזי ושמעתיו. כותבו הרב המסדר הגנו וזה נוסחו. כשבאתי לק"ק ווי"ן בחו אלי ואל הרב הגאון מהר"ר שנדל ז"ל. האלו"ף מהר"ר וייטיל בן הקלין

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

הר"ר וייביש וגיסו הלוף מהר"ר שירן בן מהר"ר שמואל ונקשו מלחמו לסדר גט כריתות ליצחק בן מהר"ר אברהם ר' ווגלעפ שיגרש לאשתו בת שבע בת הר"ר שמואל וייביש כי טוב מסוכן. ולבת שבע לאשתו אין בידה שטר מלילה מאתיו שדר בל"טוב וגם יצחק הל"ל שלא אלינו לסדר הגט. ואחר שראינו ושמענו מפי שכנים וסוגלים ומפי הרופאים שהוא צורך שטר לא מנעו נפשינו מזה ונכנסנו לנקרו ודברנו על לבו דברי תנחומין וכנסוג וסיה דברו של יצחק הל"ל אלינו שלחתי אליכם אתמול וגם עתה אני מבקש מכם שתסדרו לאשתי גט כי אני חולה וגם לא שייתי בכריתות שלימה כל סימים שאני בכאן. ואולי יבחנה מזלי אחר הגט. ואמרנו לו דע שבזמן הזה אין נותנים גט על תנאי כזימים קדמונים אלא הגט שנתן הסכיב מרע צריך להיות גם כריתות מכל וכל כשאל גיטין כלי גדול ופקפוק בעולם אך ורק שמקשרים זה את זה בתרם תמור ובקנס גדול שכשיעמוד הבל"מ שיחזו ליצחק זה את זה. והסיב לנו שגם הוא יעשה כמו שעושין בזמן הזה. הל"ל. ובסוף נגמר הדבר על פי הדברים הל"ל שהאיש והאשה הל"ל ואביה ואמה קבלו בקנין סודר בפני עדים וחזרו כל הדברים הל"ל בפני העדים בשעת הקנין סודר בזה הלשון שכשיעמוד כמר יצחק הל"ל ליצר על משעבתו אזי תוך שלשים יום יחזרו ליצחק זה את זה ואם יסרב אחד מהם יחרימו אותו בכל תוקף וגם יתן שמי אלפים זהובים לד הטובר ללד המקיים עד כאן נדברו הדברים בשעת קנין סודר בפני עדים. ועל פי הדברים האלו סדרו הלוגים הל"ל את הגט ונתנו לכתוב את הגט כדת וכהלכה ובפניהם ועל פיהם ובפני אחר המעידים שהיו במעמד הסוא מהר המגרש יצחק הל"ל את הגט לאשתו בת שבע בהתם. ולמחרת אחר הגט בא הקול לבית הכנסת שהכביד חולני דיצחק המגרש הל"ל וברכו אותו בבית הכנסת כנוסג וקראו לו שם אחר ישראל. ואחר כך חזר כמר ישראל יצחק לבריאתו והלך על משעבתו. ונתגלגלו הדברים שהלאה אם המגורשת ליסא לק"ק פראג וקודם שהלכה נתוועדו יחדיו הל"ל וקראו לאשה הל"ל את אחיו לעשות קנין סודר וקבעו זמן שלשים יום לעשות הנותין נשיים לחזור ולישא זה את זה בתוך שלשים יום ועל זה כתבו חגאים חדשים. ואח"כ הלך ישראל יצחק הל"ל למקומו עם גיסו מהר"ר שירן לק"ק לנ"ב למקול שם ולכסיו ולחזור לק"ק ווי"ן אחר כך לעשות הנותין ובין כך ובין כך נפל מריבה וקטנו בלבו"ב בין ישראל יצחק הל"ל ובין גיסו מהר"ר שירן הבלוח אחו מלאשתו עד שעשו הסכמה ביניהם שעל ידי הגט שיחן בווי"ן ביניהם יהיה גם גמור וכריתות גמור שהוא יקח אשה אחרת והיא תנשא לאחר על ידי גט זה וביה פרידה גמורה ביניהם. ומלו גם על הסרם והקנס זה לזה שעשו ביניהם שיחזרו ויעשו זה את זה. גם הלכו לפני ב"ד הגדול שבק"ק לנ"ב ועשה ישראל יצחק הל"ל שודאה על כל זה והכ"ד כתבו הדברים בפנקסיהן וגם נתנו כתוב וחתום ליד מהר"ר שירן הל"ל וח"ל הכתב. בפנינו דייני דמתא עמד כמר ישראל יצחק הל"ל ושודה בפנינו שודאה גמורה נאמנה ברלונו הטוב והבל שלא שהנתן לאשתו בת שבע בק"ק ווי"ן הוא נעשה כדת משה ויישראל הכל הגיעין הכשרים שנעשה בישראל בלי שום חנאי בעולם וברלונו הטוב ובדעת מיושבת. גם נשבע בפנינו שלא ישרער על הגט לא הוא ולא אשתו מהיום והלאה לא לשוניא מ"ו שום לעז. גם פוטר ומוחל על כל הקנסות וחרם הקנסות שנתקשרו יחד לעשות הנותין ממדם הבל בשטרות ובקנסות ושרשים שלא לדבר דברים הל"ל על הגט הל"ל והנעשה נעשה היום ה' י"ח חב שנ"ת לפ"ק פה ק"ק לנ"ב. אלוני דיין. ואלוני דיין. וכל זה נעשה בהסכמת אחיו ואחיותיו וגיסיו ומחותניו דכמר ישראל יצחק. גם נעשה מעשה על זה שנשתדכה האשה הל"ל לאיש אחר. וכשמעו הגאון הלוף מהר"ר מאיר הרב דלנו"ב שהוא בעל דודתו של ישראל יצחק המגרש הל"ל ממד ועשר על הגט ואמר שהגט הזה הוא גט מוטעה שהטעו את ישראל יצחק הל"ל לתת הגט לאשתו הל"ל כמבואר בכתבו ואומר שלא כדין לחזור ליצחק זה את זה אי שיכתבו לה גט שני להתירה לעלמה ושישאו לו רצונו ולפייסו כדי שיתן גט אחר. ובאשה לא. אי יבא ממזרות לעולם. ואמר הנעשה מי שמע כזאת לדחות הבל"מ אחר שעמד מחוליו שכל הבל"מ לא שנותן גט על דעת הל"ל אינו מועיל אלא לענין אשה שיומת שאינה צריכה חלילה אבל אם ממד לריכה לחזור אליהן אחוה וכביה ראיה מהמנהג הבסרי לא נשמע הדותין הבל"מ כשעמד מחליו אלא חוזרת ונשאת אותו. עד כאן דברי הרב הלוף הגאון מהר"ר מאיר לפי דברי הרב המגיד הגט. והשיב לו הרב המגיד הגט ושיעתו הא דאיתו נשמע ונעשה כן הייתו מפני הסרם והקנס שקבלו עליהם. אם אין כן כדון זה דמחל המגרש אחר כך המרם והקנס וכו"ל. דאם לא כן לאם מוחלין ומקשרין זה לזה בחרם ובקנס לו במשכנות שבאם ישמוד יחזור ויתאלה הלא בלתו הכי לריך שיתאלה הגט ויתן רק אדעתא דהכי והביא ראיה ממה שכתבו התוספות בפרק לחהו בשך דף ס"ו בד"ה

קמ"ל וכו' יתויין בדבריו וכו' :

ועוד כתב הרב המגיד הגט ואמר בזה הלשון ושוב טען אחד מקרובי המגרש ואמר בשם אים אחד בשמע מאם המגורשת שקודם שקראו למסדרי הגט הל"ל דברה אם המגורשת לישראל יצחק הל"ל ואמרה לו הן גם לבתי ואל תדאג שבשתעמוד אי"ם מחוליך אחזיר לך בתי ואיביב עמך על אשר שמעת בקולי ליתן גט אלא הגעלרך בתי לחלילה אם תמות מ"ו. ע"כ דברי הטוען. ועל זה השיב הרב המגיד הגט ושיעתו וז"ל גם אל זה הסכמנו שאין לפסול הגט מחמת זה שהאמר שעל זה המר המגרש ונקע בלבו לגרשה ולא על זולתו. ולדמותו לסוגיא דזבין נכסי מדעתא למיסק לארץ ישראל ולא עלה שכתבו התוספות וכעור ח"מ סביתו סי' ר"ז שהמקח בעל אף שלא הנתה הכל מפני שאתן הבדי שהדעתא דהכי מכר כיון שאמר כן בשעת המכירה שהתירתו בלדו דהא איתא שם בגמרא שהמקח קייס כיון שלא דיבר כלום בשעת המקח וכוי דברים שבלב ואף שקודם לכן דיבר בפני כל שמוכר משום שדעתו ליל לארץ ישראל. ואם בממון כן ק"ו בגט דהלכה כאביי שגילוי מילתא בגט לאו מילתא היא וכו' עד גם לא אמרה אלא פיטומי מילי ע"כ :

ועוד אמר הרב המגיד הגט על מה שכתוב בגי"ש שם דיש להסתפק אם אמרה אשתו כן לפניו קודם הנתינה כתיבה הגט אין הנדון דומה לראיה חדא שאם אשתו אומרת לו כן מה שאין כן כאן אלא דברה אשתו עמו כן אלא אם המגורשת. ועוד דהרי אחר כך בשעת נתינה הגט דברו עמו מהדרי הגט הל"ל שלריך ליתן הגט בכל ענין וקבל עליו לעשות כן והאיך שהדבור שמוטיא מפיו הוא הדבר שבלב הולכין אחר הדברים שבפיו כדאי' בדברים ובי"ד סי' רי"ז :

ועוד כתב הרב המגיד הגט ח"ל שהודאתו שהודה בלבוב בהודאה גמורה שהגט שנתן בווי"ן היה גט גמור בלי פקפוק בעולם מורה אלא אמר על שהבטחה שהבטיחוהו בראשונה וכו' והאריך שם בדברים המיוחים עד שמסיים דבריו ואחר יסכרו פי דובני שקר וכשובריה הרב דברו עמו מהדרי הגט הל"ל שלריך ליתן הגט בכל ענין וקבל עליו לעשות כן והאיך שהדבור שמוטיא מפיו הוא הדבר שבלב הולכין אחר הדברים שבפיו כדאי' בדברים ובי"ד סי' רי"ז :

ועוד כתב הרב המגיד הגט ח"ל שהודאתו שהודה בלבוב בהודאה גמורה שהגט שנתן בווי"ן היה גט גמור בלי פקפוק בעולם מורה אלא אמר על שהבטחה שהבטיחוהו בראשונה וכו' והאריך שם בדברים המיוחים עד שמסיים דבריו ואחר יסכרו פי דובני שקר וכשובריה הרב דברו עמו מהדרי הגט הל"ל שלריך ליתן הגט בכל ענין וקבל עליו לעשות כן והאיך שהדבור שמוטיא מפיו הוא הדבר שבלב הולכין אחר הדברים שבפיו כדאי' בדברים ובי"ד סי' רי"ז :

גמורה שהגט שנתן בווי"ן היה גט גמור בלי פקפוק בעולם מורה אלא אמר על שהבטחה שהבטיחוהו בראשונה וכו' והאריך שם בדברים המיוחים עד שמסיים דבריו ואחר יסכרו פי דובני שקר וכשובריה הרב דברו עמו מהדרי הגט הל"ל שלריך ליתן הגט בכל ענין וקבל עליו לעשות כן והאיך שהדבור שמוטיא מפיו הוא הדבר שבלב הולכין אחר הדברים שבפיו כדאי' בדברים ובי"ד סי' רי"ז :

ואני בשמעי את הדברים הל"ל בעת שקראו את הדברים הל"ל באזני שמדתי מרעיד ומשתומם על השמועה. ולבי בוער בתוך בקרבי על קלת הדברים שהעלו בלבם להחמיא את ישראל ולהחיר לבם חומרות מאשה אים והרבות ממזרים בישראל תלילה ומלילה והליקתני רוח בעני ואחרתי למען ליו"ן לא אחשה ולמען ירחלים לא אשקוט רלוני לומר למען ישראל המלייים במלה תמורות לא אחשה ולמען קבל ה' הלריכים לרא"ות שלים בשכלית הבליתות מלד הימום לא אשקוט ולא אמיה מלהשיב על דבריו ולחוות דעתי ולגלות מעותם ודמיונם בעיניו שבם דמיונים שאינם אמתיים ואין לבם דמיון אמתי בשכל :

אך על דבריו שאמרו אשיב בראשונה אשר קיבל ואמר יסכרו פי דובני שקר והעוברים הגט בי"ת כ' . אומר אני קבלה הגט הוא והבי"ו הפוך קבלתו לברכה כי לא דיבר נכונה אשר אמר מי שמעבר על גט זה עובר על מרם ל"ת כ' . מעות הוא בידו כי לא הבריח ר"ת אלא על מי שעמד בעת נתינה הגט ושיש מלאה לו ביתן בסכלכתו והוא שותק מכשיו ואח"כ כשיבא לאחר הוא מעבר ומוציא לעז על הגט הסוא על זה הבריח ר"ת אי מי שהיה בעיר בעת כתיבה ונתינה הגט והיה יכול ללכת שם ואחר שנתינה יאמר אלמלא הייתי שם הייתי מעבר על הגט שלא ניתנו מפני סיבותיה שאני רואה בו עכשיו. אבל מי שלא היה בעיר בעת נתינה הגט ואח"כ שומע מנתינה הגט ונלאה לו שיש לו תלונים ועבשוים על הגט אחיך ישחוק שמא באמת גט פסול הוא. ואם כדברי הרב המגיד הגט

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

הגע הכ"ל והגלוים אינו הגיעין הניתנין בכל הטולם אף שיסיו בתוכם גיעין פטולים בודאי ויהיו המסדרים מי שיסיו. יהיה אסור לערער עליהם מפני חרם ר"ת. אילולה ואילולה שמפי קדוש ר"ת יצא דבר כזה. ושוד אני אומר שבנדון דידן אין הערעור על שעת הזיגת הגע כי ודאי נתינת הגע היה הכל כמשפט וכהלכתו שהרי ניתן מפני גדולו שלם ואין הערעור מוד אלא מה שנתנגל אחר מעשה הגע שקצת יש שרוצין לקבל תרי קולות גדולות לכתחלה אחת לאיש לעצמה. והשמיה לברכות ממזיגים ביקרא מילה ומה לשעות על הדעת כן. ובנדון הזה אפילו מי שעמד שם בשעת נתינת הגע יכול לערער:

על כן אתוה דעתי לגלות תומר שאיסור שיש בגע זה מי שמתירה להשתא לעצמה. וזה שהם רוצים לדמות גע שיתן מתאבה לגע שיתן מחמת שנאה ומחמת שלא מצאה חן בעיניו. ובאמת אינם דומין זה לזה כאחר בעזה"י:

אך אקדים לפה שאלה גדולה וחזקה לכולה. וזה כי יודע (קושיא על הגמרא סוף מסכת גיטין מתניתין בפ"א לא יגרש אדם כו'). ומפורסם הוא משנה שלימה שהיא בסוף גיטין דף ל' שאמרו שם וז"ל. היה שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערות דבר. וב"ה אומרים אפילו הקדיחה חבשילו שנאמר כי מצא בה ערות דבר כו'. עכ"ל המשנה. מדלא אמר אסור לגרש אשתו כו' משמע שלשון לא יגרש אדם את אשתו שהוא בדרך עלה טובה שלא יגרש אלא אם כן מצא בה ערות דבר אבל אם רוצה לגרש אפילו בלא מציאת ערות דבר יכול לגרש. ואני מיום עמדי על דעתי הייתי משתומם ומתמיה על זאת המשנה שמשמעותה שאפילו בלא מציאת ערות דבר יכול לגרשה מסיבה אמדו אומר כן שמא דוקא גזירת הכתוב הוא דוקא אם מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות שכן משמע לשון הפסוק אבל אם לא מצא בה ערות דבר שמא הגע אינו טורם ביניהם. ואין אומר מהא יפיגן לה. דאיתא שם בגמרא על זאת המשנה וז"ל רב ספרא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו אמר ליה מדגלי רחמנא גבי אוכם לא יוכל לשלחה כל ימיו כל ימיו בעמוד והשתיר קאי התם הוא דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעבד עבד ע"כ בגמרא. ופרש"י לא מצא בה לא ערוה ולא דבר לבית הלל וגירשה מהו מי כייפינן ליה להחזירה או לאו. גבי אוכם שאוכם את הערבה בתולה לא יוכל לשלחה כל ימיו אמריק במסכת מכות דשאי כל ימיו קרא יתירה הוא ואם לאמרך לא יוכל לשלחה ואם שלח לא יכא בטילותה כל ימיו שכ"ד כופין אותו להחזירה ואינו לוקה על שלוחו שנתקו שכתוב לעשה של עמוד והשתיר מכלל דכל המגרשים אינם בעמוד והשתיר דאי כל מגרשי נשותיהן בעמוד והשתיר לפר לי לגלויי בהאי עכ"ל הש"י. דמשמע שכל אדם יכול לגרש ושגם כורת אפי' לא מצא בה ערות דבר ואפי' מגרש מחמת אהבה. זה אינו כי עדין הני בוחל ואומר שמא מה דשתורה התירה לכל אדם לגרש את אשתו אפילו לא מצא בה לא ערוה. ולא דבר היינו דוקא בשתים ושמגרש אותה ואינו מזכיר בשם לא ערוה ולא דבר היינו דוקא משום דירדה התורה לסוף דעת המגרש שאינו מזכיר בנתינת הגע לא ערוה ולא דבר והיינו משום דודאי אינה נמורא לו בלבו עליה שכן שכיח ומצוי הוא בבני אדם שלפעמים שונא אדם את חברו בלא טעם כמו שאמרו חכמי המקבל אהבה אין בו טעם כך אני אומר שלפעמים יש שנאה בין בני אדם בלא טעם ובני גע אחרה השורה ושנאה ומשמע אפי' מחמת שנאה נעורה בלבו לבד יכול לגרש (אפילו) זה מצריך בגמרא דלא יוכל לשלחה וגומר אבל בלא קרא משמע אפי' שכי היה צריך להחזירה. אבל כשאמו רואין ומרגישים שיש לו על אשתו אהבה גמורה ובא לגרש אותה אהבה גמורה שיש לו עליה כגון כדי להעלים אמצ ועצר בכנדון דידן במעשה שגם הכ"ל שבא להעלים אלא חזקה ליטוס שירה שמא יצער אותה בחלילה ותלעבך לבבה אחריו לתרחקים וכהאי גוונא שמא שגע אינו כורת ביניהם. ובאמת בימי חודפי עמדתי זמן רב בחיתא ו ובכל פעם שמעתי כשיש אדם חולה ומסוכן ואין היה לו בנים וסיה לו אחים ושמעתי מקרובי האשה שאמרו להשתדל ממנו גע כדי להעיל האשה מזיקת הבעל מחמת ומחמיה בלבי מסיכן למדו רבותינו קדמונינו לומר כן שהרי זה יודע שזה אוהב את אשתו שמא שגע אינו כורת ביניהם ואינה פוגרת אפי' מיבוס. וכמה פעמים נשאתי ונתתי עם רבותיי ומכיריי מענין כזה ולא שייכינו לי דבר שהיה מהיותם בו לבי. (הי' על קושיא הנ"ל מהא דאמ' יבמות אמרי' אם זו דגם ר"ל בן אמיתי אשה גרושה אמיתה ולא אמיתי כו')

עד שקראתי במסכת יבמות ומצאתי במשנה בפרק שאשה רגשה ומצאתי שם במשנה וגמרא שנתיישבה בה דעתי וז"ל המשנה. אם ע דרגש רבי אליעזר בן אמיתי אשה גרושה ולא אמיתי אישה שלינו אישה מכ"ל המשנה. ואמריגן עלה בגמרא אמר רב יהודה אמר רב הוא ליה לרבי אליעזר למידרש ביה מרגישתא ודרש ביה אסמכתא - מאי מרגישתא דאמיתי אשה גרושה אמיתה אפילו לא אתגרשה אלא אמיתה פטולה לכהונה ושיינו ריח הגע שפוסל בכהונה עכ"ל הגמרא. וזה לשון רש"י לא נתגרשה אלא אמיתה כגון שכתב לה גע ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם אלא שנתגרשה ע לגמרי אלא אמיתה נפרדה פטולה לכהונה אם מת ואותרת לינשא - ר"ג ושיינו ריח הגע דפסול בכהונה עכ"ל רש"י. הרי לך בפירוש אמיתה יכול לגרש את אשתו שתהא מגורשת ממנו לבדו שהוא לא יקרא עוד אישה ושיא לא תקרא עוד אשתו ונפקא מינה שאמרו לא יקרא עוד יבמה ואם יאות פטורה מחליצה ואשפי' כן איסור אשת איש שהיה עליה בגר קודם זה הגע יתאר עליה כל ימי חייו. ומדכתב רש"י כתב שלשון כגון שכתב לה גע ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם. ולא כתב רש"י וכתב לה גע וכתב בו הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם משמע מפילושו שאפי' נוסח הגע הוא כתוב כנוסח כל הגיעין שכתוב בהן הרי את מותרת לכל אדם שזהו עיקר הגע כשיאמר לה הוא בשעת משיכת הגע אי את מותרת לכל אדם אינו מגרש אלא בשעת מסירת הגע ואי אפילו ריח הגע והוי מותרת אפילו לכהונה. אלא שבלשונו זה הוא מבטל בחאיתרתו זאת מה שכתוב בגע הרי את מותרת לכל אדם ולא נשאר בכריתה זו אלא שהשה היא נפרדת ממנו לבדו ולא יקרא הוא עוד אישה והיא לא תקרא עוד אשתו. ומשמע אפי' נעל הגע מידה וחזר ונתנו לידה ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אינו מועיל להתירה בכך אלא מיד כשאמר לה ואי את מותרת לכל אדם בטל כתיבת הסופר שכתב בגע בליוויו הרי את מותרת לכל אדם. ואמר כך כשחזר ונטלו מידה אע"פ שיחזור ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם אינו מועיל משום דמה שכתב בגע הרי את מותרת לכל אדם בטל במאמרו ועכשיו אינו מגרשה אלא באמירה וסתורה אמרה וכתב לה ונתן בידה בכתיבה לשמה הוא מגרשה ולא באמירה וסכא כתב הסופר בטל. ואף על גב דגבי כשאמר הרי את מותרת לכל אדם מוץ מפלוני אחרו מ"ל בשנה ריש פרק בתרא דגיטין כולל יעשה יעלו הימנה ויחזור ויתנו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ומביאו הטור ל"ש בסימן קי"ז לפסק הלכה שאי הכא שבאמלה כשאמר מוץ מפלוני לא בטל כל משמעות כתב הסופר שכתב הרי את מותרת לכל אדם אלא קנה מלשון שכתב בטל הסופר שכתב הרי את מותרת לכל אדם אלא קנה מלשון שכתב לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם חזר וקיים כל שכתב של הסופר. אבל שכא בטל במאמרו זה כל משמעות הלשון אלא המלות מכתב הסופר והם הרי את מותרת לכל אדם ומה יקיים הגע כשיחזור ואומר לה הרי את מותרת לכל אדם הרי כתיבת הסופר כבר בטלה ואין כתיבה לשמה בעינן. ומכל הדברים הכ"ל נתברר בפירוש שאשה זו אין לה תקנה להנשא לשום בעל בשום שהרי היא נשאלת באיסור אשת איש על כל העולם עד שיעמוד כמו שכתב רש"י בפירוש ז"ל פטולה לכהונה אם מת ואותר' לינשא משמע אבל כל ימי חייו אסורה לינשא לשום אדם כי אם לו. אם כן מי יוכל להתירה לעצמה שהרי אין לה בעל בעולם ואין אדם בעולם שיוכל ליעשה לאחה אלא זה הבעל לבדו. ומעכשיו אחרי מיוני בזה הרי לך בהריה שאחי מלאתי מרגישתא חוך מרגישתא. דמרגישתא של ר' יהודה היה שמלא שאפי' ריח הגע פוסל בכהונה. ואני מלאתי שעל כרחך מיירי זה בפסוק במגרש אשתו מאהבה והוא כדי להעלים מנגה אחרי מותו כגון להעלים מזיקת היבם וכה"ג דאי במגרש מחמת שלא מצאה חן בעיניו ואין כוונתו להחזירה לעולם אם כן כשיאמר לה כן הרי זאת אשה עגונה לעולם שהרי יוכל לגרשה בעל כרחה. וחלילה תורתינו הקדושה שכל דרכיה דרכי נועם לבחיר לאדם שנוגע את אשתו ומגרשה ממנו שתהא נפרדת ממנו כל ימיו שיוכל לגרשה ולומר לה אי את מותרת לכל אדם שאם כן תתעגן היא כל ימיו שהרי כיון שהוא מגרש אותה אינה מתוך שנאה ודאי אין דעתו לחזור ולינשא אותה כל ימיו. ואיה אם כן נעימותיה של תורה. אלא ודאי מיירי במגרש אותה מתוך אהבה כגון שלא תהא

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

זקוקים ליכם ודעתו אם יעמוד מחוליו שיחזור ויתאמה ואיש אחר לא יתגלה. לכך אינו מתירים לעלמא מפני שסתא מחזיק אותם לעצמו. ומתאמינים זה לזה שיחזרו ויקלו זה את זה ומיירי בלא חנאי דאי בחנאי פשיטא. ועל כרחך סדין כן הוא דסכא שהורה מתרת לו שיכול לומר לם הרי את מנורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם לכך קלתוהו בגמרא דיש הגט דאי במגרש מחמת שלא מלאה חן בעיניו הרי מלינו במקנה שלימה ריש פרק בתרא דגיטין פליגי בה חכמים ורבי אליעזר בתם אמר לם הרי את מנורשת ממני ותהא מותרת לכל אדם חוץ מפלוני שחשיב שהורם לו שר' אליעזר סבירא ליה שסוא גם וחכמים אומרים שאינו גם וסביתו הטור בח"מ סימן קל"ו ופוסק הלכה כחכמים ומשמע שאם אמר לם אי את מותרת לכל אדם אפי' ר' אליעזר מודה דאינו גם ואם כן למה אמרינן הכא בסתם שהוא גם משמע לכולי עלמא אלא ודאי סתם מיירי כמגרשה מחוך שנאה והשתא שהורה שלא תחמגן לך כולי עלמא מודו שאינו גם. וסכא מיירי כמגרשה מלאכה לסילה משום חק ואינו מגרשה אלא ממנו לבד שלא יקרא לה סוא עוד אישה ואחיו לא יקרא לה עוד יבמה אם יאות ומתאמינים זה לזה שכשיעמוד יחזירו ויקלו זה את זה ואין כוונתו לכרות כריתה גמורה שתהא נפרדים ממנו לעולם ומשמע הוא דבכל גט הולכין אחר מחשבת המגרש. דכשמגרש מחמת שלא מלאה חן בעיניו הרי כוונתו סוא לכריתה גמורה לכך אינה לחכמים שלא יעיד בה שום אדם ואפי' חוץ מאחד אינו גם שאינו כריתה גמורה אפי' חוץ מאחד מששה שהורה שמא תחמגן. אבל סכא דמחשבת המגרש אינו לכריתה גמורה אלא לסילה מזקת הבעל וסכריתה כזאת היא רפה מאד ואינה חזקה שאין בה חשש עיגון לכך יוכל לעייל בה אפי' כל אדם. ועוד אני אומר שמעתה אם לא רמזה שהורה גם כזה בפרשה גירושין דהיינו בפרשה ואיה אם לא חמלא חן בעיניו וגו' דהוי גט. וכן מכאינו ז"ל לא דברו מגט כזה בכל מסכת גיטין היינו משום דבפרשה גירושין וגם בכל מסכת גיטין לא דברו אלא בגט שיוכל להתקיים בה וילאה מביתו ואיתה לאיש אחר אבל בגט זה שפסוק וילאה מביתו יוכל להתקיים אבל ואיתה לאיש אחר לא יוכל להתקיים דמי יתירנה שהרי אין לה בעל בעולם אפילו אם יתן לה הוא בעצמו גם פעם אחת הרי שכתוב באומר ונתן בידה וילאה מביתו וגו' וז' היא כבר ילאה מביתו בגט הראשון שנתן לה בתחלה שהיא נפרדה ממנו והרי הוא אינו אישה וכבר דרש ר' אליעזר בן מתיא שאומר במשנה ולא מתיא אישה אם בכלל דבריו ואע"פ שאין זה כוונת ר' אליעזר בן מתיא וגם ר' יהודה קרא הפסק היינו משום דר"ל שאין זה לריך קרא דס"ל מילתא דפשיטא הוא וקרא למה לי דהאיך יגרש אדם אשה שאינו אשתו. וכן אני אומר שכא בפשיטות לכך לא רמזה שהורה פסוק זה בפרשה גירושין והיה אחר אפי' הוא אינו יכול להתירה עוד אפי' בגט שני. וא"כ אין לאשה זו תקנה לששא לבעל אלא ל"כ יחזור הוא ויקח אותה:

ומעתה אני אומר בדיבור ובפשיטות אמת שנסבו קדמונינו ז"ל שבשבא לידם גט כזה מבה"מ שגירשה כדי להפקיע מזיקת היבם וקדושין בלי פקפוק ובלי הרגוד לא נהגו כך משום מנהג בעלמא לו משום קישור אחרים שבינישה כמו שכתבו המקילים אלא מפני שהיו סוברים מדין הטורה שהגט הזה לא היה בו אלא ריח הגט רלוני לומר שהמגרש לא היה כוונתו להתירה לעלמא אלא להפקיע מזיקת היבם והיו סוברים שאשה זו אין לה תקנה אחרת לששא לאחר רק דוקא לבעלה הראשון ושמן הטעם הזה לא כתבה הטורה פסוק הזה בפרשה ואיה אם לא חמלא מפני שאי אפשר להתקיים בה ואיתה לאיש אחר כמו שכתבתי ואעפ"י שלפי פרש"י משמע שלריך שיאמר לה בפירוש הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם אם היו סוברים מה הראו הרבה אחרים מפרשים מפורשים בגט הזה היו מגלים כאלו אמר בפירוש ואי את מותרת לכל אדם והנה הראו הרבה אחרים לריכין להשתדל מבה"מ על ידי אחרים ולקרובו שיתבלש ליתן לה גט כדי להפקיעה מזיקת אחיו ואחיו לריכין להתקבר בפני מדים בחרם ובקנס שיחזרו ויקלו זה את זה. וגם בקרלו שהבריות היו מתמיהין על גט כזה ובאלו ומפני מה נותן זה הבעל גט לאשתו והרי משולם לא שמעו אשה בימיהם והיו לריכים להשיב לאם שהגט הזה הוא לחקנת ומובת האשה ומאהבתו אותה כדי שלא תיזקק ליבם נותן לה גט

זה - וכל זה היה קודם נתינת הגט והיה פרסום גדול והוי כאלו אמר בפירוש ואי את מותרת לכל אדם. ואעפ"י דקיימא לן כאביי דגילוי דעת בנימין לאו מילתא היא אם היו סוברים שלא אמר אביי דלאו מילתא היא אלא בגילוי דעת אלוה בעצמו כגון ברוך שמוב והמעיב וכיולא בו הא"ב בגמרא בפרק השולח בשיטת פלוגתא דאביי ורבא שהם דברים שבוכל לפרשם לתרי אפי. אבל גילוי הדעת דהכא כמו שהבאתי לעיל הוא גילוי דעת ואוכחה גמורה שאין בו פקפוק וגדוד כלל. שאין דעת המגרש אלא לפומרה מן היבום ולא להתירה להתא לעלמא אפילו אביי מודה שגילוי דעת שמפורשה כזה מילתא היא בגט. ואעפ"י שהמגרש הוא שאפי' בגט כזה לריך להקרות את הבה"מ שיאמר בעת נתינת הגט הרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם היו סוברים שגילוי דעת ומחשבה שמפורשה שהיה קודם נתינת הגט הוא מבטל את מה שכתב בגט הרי את מותרת לכל אדם כמו שאמרנו לעיל ואם כן במה שיאמר אח"כ בפיו הרי את מותרת לכל אדם לא יוכל לגרש שהרי אין כאן כתיבה כמו שאמרתי למעלה. ועוד אפשר לומר שאפילו גילוי דעת שאלוה לא אמר אביי דלאו מילתא היא אלא בגט דעלמא שיאין מחמת שלא בא בה אין גט וגומר שהכריתה היא כריתה גמורה. אבל בגט בה"מ כמה שבאמרו שלפנינו שאין הכוונה אלא להפקיעה מזיקת היבם אפי' אביי מודה דהוי מילתא מפני שאינו מגרש לאחה להפקיעה מזיקת היבום. וידוע שאפי' בגט דעלמא כל עניני הגט הולה במחשבת המגרש:

ומה שכתב כאן הרב המאיר הגט גבי דזבין נכסי לחדעתא לאיסקא לא"י ולא מלה כו' וז"ל שהמירתו בלבו דהא לאיתא אם בגט' שבמקה קיים כיון שלא דיבר כלום בשעת המקה והוי דברים שבלב ואף שקודם לכן דיבר בפני כל המוכר מקום מדעתו ליכך לא"י ואם במתן כן ק"ו בגט דהלכה כאביי שגילוי מילתא בגט לאו מילתא היא כו' עד והיכא שהדיבור שמוציא בפיו מוחר הדבר שבלבו הולכין אחר הדברים שבפיו כדאי' בדברים וכי"ל סי' רי"ז מכ"ל. בחמת דברי המוסים מאד ומאי ק"ו הוא אדרבא איפכא מסתברא וק"ו פריכא הוא דלא דמי גט לאסקה דמתן ולא לדברים דגבי מתן צריך כל אחד מבעלי הדברים לידע בבירור על מה הם מתפקחים ובדברים חלוי הכל במה שמוציא מהפה דכתיב כל היולא מפיו יעשה אבל בגט חלוי במחשבה מוכחת לה לעשה בהחלה במחשבת בעל המגרש והסופר והעדים לשמו ולשמה וכן הרבה דברים החלויים בגט במחשבה וכל זה הגט שאינו ניתן אלא להפקיעה מזיקת היבם ולא להתירה לעלמא שמחשבה קלה תוכל לבטל אפילו בגילוי דעת חלוטה ורפה. ותדע זה הוא שרי אפי' בגט הניתן מחמת שלא מלאה חן מוכנין בעת המירה הגט לחזיר לבעל המגרש והמגורשת שידעו ויחשבו במחירה וקבלה הגט שבמחירה וקיבל גם הזה יפמרו זה מזה. ואעפ"י שאומרים כן בפירוש בפה הרי את מותרת לכל אדם מכל מקום מחזירים אותם שחשבון שלא יחשבו מחשבת אחרת וחשיב מחשבה מבעלת שאמירה משמע שאם לא היו מחשבין לפעור זה מזה היה מחשבה שאחרת מבטל את מה שאומרים בפה הרי את מותרת לכל אדם. אבל שכן בדון דידן שאינו יודעים בבירור גמור שמחשבתו לא היתה להתירה לעלמא שמבטלת המחשבה את הדבור ואין מבטלין את הגט הכי נמי היו קדמונינו סוברים שמחשבת הבה"מ היתה מבטלת הכתיבה והאמירה שהיא מותרת לכל אדם לכך היו מהגין בלי פקפוק שהכה בשעת מחוליו מיד היו שוחין קדושין ונשואין שמא מפני שלא אפשר לו להשאל לאיש אחר כמו שמפורש בדבריהם אלה. ואל שכן ואל ומומר בבדון דידן בגט שהיתן בק"ק ווי"א כאשר אנו רואין ומרגישין בפירוש בחוך האגרת של הרב המסדר הכ"ל מראשו ועד סופו שכל המעשים שנעשו בגט הזה בין קודם הכתיבה בין לאחר הכתיבה לא היה כוונת המגרש ישראל יעקב וכוונת הכתיבה בת שבע הכ"ל ואפי' כוונת מסדרי הגט וכוונת עדי החתימה ואביה ואמה של המגורשת וכל אשר עומדים שם לא היו מביאים מחשבת המגרש בגט זה אלא להפקיעה מזיקת היבם ולא להתירה לעלמא אלא כשיעמוד מחוליו יחזור ויקלהו:

ומה שכתב הרב המסדר הגט על מה שאמרה אם המגורשת לחתנה קודם שקרא למסדרי הגט הן גט לבתי ולא תדאג שכשתעמוד אי"ה מחוליך אחזיר לך בתי ואיטיב עמך על אשר שמעת בקולי ליתן גט אלא תלוכרה לחלילה אם חמות מ"ו כתב ז"ל. גם אל זה הסכמנו שאין לפסול הגט מחמת זה ואמר שעל זה הרב המגרש ונקט בלבים לגרשה ולא של שלחו ולדמותו כו' עד

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

שמילא שם בין כשאשתו אומרת כן ובין נדון דידן שאם המגרשת אומרת כן עכ"ל. נראה מה שרגש לחלק בנדון דידן בין אם אומרת כן ובין כשבא אומרת כן. בנדון דידן לא דיבר כלום ולא הם לקימתי' שהרי גלוי וידוע ומפורסם לכל שבאם הזאת היא גברת הבית וכל מה שאומרת כל בני ביתה לא ימרו את פיה וכל שכן שבת הזאת היא עדיין ילדה והיתה מתביישת לומר לבעלה כן בעצמה שכל מה שאמרה האם מפי הבת שהיא המגרשת אומרת כן וזה אין לריך פנים:

גם מה שכתב ומשמע מלשונו שאפי' הבת עצמה אומרת כן לא היו אלא פיטומי מילי. לא ידעתי מלי קאמר שהרי בפירוש משמע מתוך כתבו שהוא מעיד על האם הזאת מתוך מעשים שדברים אלו לא היו פיטומי מילי שהרי כתב שאחר שעמד מחוליו וביחסה לריכה ללכת לק"ק פראג נתוועדו יחדיו וקבעו זמן לחזור ולעשות נשואין הדשים תוך שלשים יום. הרי זה מורה בפשיטות על תחלת דבריה מה שאמרה קודם כתיבת הגט אל תדאג כי היו קשבו דברי אמת בלי שום ספק בשולם שהיתה כוונתה לחזור לו אם אשתו בחם בפשיטות בלא שום דחייה בפיטומי מילי כלל. ועוד מוכח מזה שמעשה בשתוועדו יחדיו כולם וקבעו זמן לנשואין הדשים הם מכתישים את מה שהודה אח"כ בלבוד בפני ב"ד הגדול ומוכיחים הוכחה גמורה שאותה הודאה שעשה בפני ב"ד הגדול בלבוד לא היתה הודאה אמת כי"א שקר מוחלט ולא עשה אותה הסודאה אלא להחזיק דבריו כנגד גיסו מהר"ר הירץ בעסק הפרה שעשה עם בלבו"ב ביניהם. וכיון שכן הוא. אומר אני שכל הדברים שאמרו שבעמע מדברי רש"י בפירוש ריח הגט יש בה והוא בהאשה הזאת אין לה תקנה להנשא לשום איש בעולם רק לבעלה הראשון ישראל יצחק המזכר. ואפילו בגט שני לא יוכל להתירה לעלמא בשום אופן בלל וכלל וכמו שאמרתי למעלה. ואילולי לטעות על הדעת שכח הגט שהיה חלוש ורפה בשעת נתינה שלא היה כחו וכוונתו להתירה לעלמא בשעת הנתינה. ובמחילה הרבים והקנים מפני הלדיים יותר כח הגט למפרע להתירה לעלמא כמו שאמרו המקילין. אילולי ואילולי לכל הבא להתירה לעלמא ע"י מחילה זו הרי מחיר אשת איש ומרבה ממזרים בישראל אילולי לא יעשה כן בישראל ח"ו. כי קישור הקנס והחרם על גט בזה יש בו טעם אחר כמו שאבאר בעזה"י. ולא כמו שאמר הרב המגיד הגט ח"ל דאם לא כן למה מוזרין ומקשרין זה את זה בחרם ובקנס לו בנשבעות שבאה יעמוד יחזור ויקבלה אלא בלאו הכי לריך לישבה כיון שהגט לא מיקל אלא לדעתה דהכי עכ"ל. אני אומר הגט בזה לא דיבר כלום שהשטר קישור נעשה משום זה הטעם שאמרו"י שהדין הוא שהקיומוד הסר"מ מחליו לריכין לחזור ליקח זה את זה ומתוך הכעס הלמיגו זה לזה אעפ"י כן לריכין קישור חזק וחמיץ מעשי הלדיים בחרמות ובקנסות ממנו וממנה. וזה מן הטעם לריכין קישור חזק שיחזור וחבשא לו מפני שבלאו הקישור הקיומוד מחליו תוכל היא לומר מה לי ולך לעבד אני מגוהה ושוממה ואתה תיבא אשה אחרת כלעוך וכשתחמר היא כך לא יהיה הכח ביד הב"ד לכוף לאותה שתחזור וחבשא לו ועל ידי קישור החרם והקנס יש כח בב"ד לכוף האשה עד שתחזיר חליו בקדושין אם הוא יחבוק אותה. גם אלד הבעל לריכין ג"כ החרם והקנס כי יש לחוש אעפ"י דהשתא מחין שהוא אוהב אותה שהרי נותן לה גט על לד האהבה כמו שאמרנו מכל מקום יש לחוש כשיעמוד מחוליו ועלה בלבו טיבא אחרת לו יתן עינו באשה אחרת ולא יתפוץ לקחת ולחזור אותה ויאמר לה מה לי ולך ולמיגוגך את הבעל עגוגה כל ימיך ואני אבא אשה אחרת לכך לריכין ג"כ קשר חזק מהאיש ואף אם אח"כ יתחלו על הקנס לא משום זה הוחר לה האיסור החמור איסור אשת איש אבר עליה. ואל תשיבני מכל גיטי שביב מרע המזכרים בגמ' בתס' גיטין. כי שאי הקונות יש בדבר הדא שבולה המגרשים והמגורשים לא היו מתמיהים זה לזה שהיו חושבין בן יחבעגו. ולחרם ולקנס לא היו נותנים את לבם. וחדע שהרי אפי' לחגאי שהיו נוהגין בימיהם לא היו נותנים את לבם עד שתתן לבם שמואל תקנת אם מהי אם לא מהי כו'. ועוד י"ל שלא היו בקיאים בדין דיחה הגט ואין זה דומה שהרי אפי' החגא ר' אליעזר לא ידע זה עד שבא רב ואמר מרגניתא בבריחא ולא היה מורגל ביניהם בזמן הסוא מהמרגניתא מפני שלא היה נתפשט בזמנה דברי רב. אבל רבותינו קדמונינו שהיו אחרי הגמרא שידעו ואמרו שהיא מרגניתא שמבו על דברי רב יהודא אמר רב ופשוט היה הדין ביניהם כשנזדמן

להם גט שכ"מ שלא הותרה בחיה שהיא ע"י הגט הסוא אלא לפוטרה מחליצה אבל לא להתירה לעלמא אלא שתחזור לבעלה הראשון כשנזמנה מקליו כמו שכתבתי הכל למעלה וזכו ברור ופשוט בעיני. כל זה כתבתי בשומעי דברי הגרת הכתב שכתב הרב הרב המהר"ר הגט הנ"ל:

ואח"כ בא אלי הגרת הספר שכתב הרב הגאון הגדול נ"י ר"ג מוהר"ר מאיר יל"ו מלבו"ב יוכן מתוכו ממעשה הגט היה על ידי שבעטו את הנרגש הנ"ל ומתוך כך פסק איכול המגרש להתירה לעלמא בגט שני והאריך בדבריו. על זה אני אומר בודאי הם הדברים ברורים הם בדבריו שהיה גט מוטעה א"כ לא היה נכנס כריתת גט הראשון אפי' לפוטרה מחליצה מאחר שנעשה בטעות ולא היה נכנס הגט הזה לכרות ולהפריד האשה מבעלה ואפי' לפוטרה מן החליצה אם היו הדברים כן א"כ עדין היתה אבעלה ואפילו ריח הגט לא היה כאן א"כ בודאי אפיר קאמר והדין עמו שאם היו הדבריה כן שיוכל הבעל הזה לפוטרה בגט שני. אלא שבעיני נראה שהדבר הפוך לגרר. לכך אני אומר אאין לאשה זו שום התרה בשעשה להנשא לאיש אלא לחזור להנשא לבעלה זה הראשון:

בלא דמילתא אין לזאת האשה המגורשת בק"ק וויל"א שום תקנה להנשא לאיש כי אם לבעלה הראשון המחר. וכל המחיר אותה אפי' ע"י גט שני הוא מחיר אשת איש לעלמא ומרבה ממזרים בישראל. וזה נכון ברור ופשוט בעיני ולרוב פשיטותו אצלי לא הוצרכתי להעלותו בדפוס לבוש הבו"ן והרגמ"ן אבר לי הומיל ורלוחי המוהגין כן בפשיטות בלי שום פקפוק כלל ואמרתי שמדין הוראה נכון כן ולא הבוש מהגג בעלמא כמו שאמרו המקילין. אם הגראה לע"ד כתבתי ותחמתי היום ל' אי"ר טוב לחודש שבט שע"ב לפ"ק. מרדכי נקרא יפה בן ל"ח כ"ר אברהם זלה"ה:

אחרי אשר כתבתי ותחמתי פסק הר"ל בכל הכתוב למעלה הנה בעיני דברים ברורים ואמתיים וכוונים ליקרים בלבוש ומחוקים למיך לבעל שכל ומדע לכל הקוראים בו וכראיתיו לקצת בעלי תריסין עמודי עולם ראשי ישיבות לקרות אותו. קלתה מהם יודו לדברי. וקלתה מהם יאמרו שמלאו דיבור אחד בחוט' שהוסר כל הישוד אשר הלבתי עליו כל הבנין. ואמרתי לבם לסרלות לי אותו הדיבור וסרלו לי דיבור אחד במסכת גיטין דיש פרק המגרש דף פ"ב ע"ב בדיבור המחיל אפי' לא בחגרשה ח"ל וא"ח ושא ודאי דאיסור כבוה שאני דהא אם לא בחגרשה אלא מאשה אלא בלאו הכי לשום אדם אשה אפילו דאפי' לר' אליעזר לא הוי אבל בעלמא ואם אם יבינו אם שכתבו הסוספות הא"פ אם מותרת לבתיבם הא"פ שפסולה לכהונה הרי הוא ממש נגד הפסק הר"ל שכתבתי מפני הבם חוטבים בגט בזה הבנבל אינו נותנו אלא אחת היא יפרדת ממנו ולא הבא מותרת לעלמא אינו שוקר את איקה הינם ומותרת לבתיבם לעולם. אבל אני אומר שעדיין הם בחוץ ולא ילדו לבוא עותק דשת הוטם' בגט הזה. ע"כ לריך אני להקדים לך הקדמה. דע שדבר פשוט הוא שהמגרש את אשתו אלא בגט נמור אלא על מנת שיבא הוא ופרד לבדו ממנה ולא תבא מותרת לעלמא אבר דברה בזה הסודה בפסוק ואשה גרושה מאישה כמו שמפורש למעלה אינה מדברת בלשון קשוטה זה בלא טעם דאמרו בשופטני עסקינן לא יעשה כן. והנה אני מלאתי שהרבה טעמים המלאים לאיש שעושה זה שמגרש את אשתו ממנו לבדו ואינו מחירה לעלמא. וכבר ידעת שהוכחתי לגיל זה הספק אינו מדבר אלא בגט שמגרש מאהבה והרבה אופנים המלאים במגרשי מאהבה לפעמים יש בה משום אהבה ממון ולפעמים יש בה משום אהבה הבריאות ולפעמים יש בה שהוא רוצה להלילה מערדה וחזק ועורה אחליה כילד לפעמים יחדמן לאשה שיש לה קרוב אחד שהוא עשיר ואוהב אותה והיה נותן לה מתנה מרובה רק שהוא לבעלם וממתה אנאת בעלה אינו נותן לה בלוס וכשהבעל רואה את זה מתוך אהבתה שאוהב אותה שתתעשר היא אפי' בלא הוא נותן לה גט שתהא יפרדת ממנו ואינו מחירה לעלמא ואותה שמתוך כך יתן לה אותו האוהב קרוב אלה מתנות. ולפעמים יחדמן לאיש ואשה שהדוגו יחד ואין זיווגם עולה יפה מתמת ברואין שמיום שהדוגו יחד נעשים היא מולנים ושמעתי כמה פעמים שהקרובים יאמרו אם יתפרדו זוג הזה היתה היא מחרת לבריאותה. וכשמוע בעלה את הדברים אלו מתוך אהבתה הוא מגרש אותה כדי שהוא יהיה נפרד ממנה אבל אינו מחירה לעלמא ומוצא בחולי יקהנה

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

סמל שלהם ויחזור ויקח לותם . ולפעמים שאין להם בנים והוא נפל למשכב וירא במת חפול לפני סיבם ותכיה זקוקה לו ויעבר לותם ומתוך להכתה לותם מגרש לותם שתכת נפרדת ממנו ולא תכת זקוקים ליבם . אשר על זה כתוין סלבתי יסוד כל הפסוק אשר כתבתי למעלה וכל זה הוא ככלל בפסוק ותשה גרושה מלישה כמו שמשמע מלשון של רש"י בפרק האשה רבה . וכבר כתבתי למעלה שכריחות גם זה שיש לימו כורת בכח ומחק כמו הגע שיחן אם לא פמלא מן בעייו . לפיכך כשיזדמן גם זה מחמת אהבת הממון שכתבתי לו מחמת אהבת הבריות שכתבתי וזה נוחן לם גם שתם ולימו מזכיר בו שום דבר אחר לימו עוקר בזה הגע רק לישותו לבדו אבל זיקת יבום אחיו לימו עוקר לותו וכיון שלא הותר כל שלישור שנאסרה מחמת קידושיו שהרי אחר ואי אח מותרת לעלמא גם לישור היבום לא הותר ולא נעקר ממקומו אם כן אע"פ שנאסרה לכהן דהא נפרדה מבעלה היא והוי ריח הגע אם מת הזיקה לא נתבקרים ושם מת מותרת להתייבם . ואני אומר שבגע כזה דיברו הסוספות . וכבר ידעת מדבריי שכל ענייני הגע חלוין במחשבה . אבל אם אנו רואין ומרגישין בו שדעתו לעקור בגע זה גם כן זיקת היבם כגון בגדון דידן במעשה הגע שבווי"ן שאנו רואין בו שכוונתו היתה לעקור גם זיקת היבם פשיטא שגם כוונתו מושלם שפטורה היא מחלילה שכל זה ככלל בפסוק ותשה גרושה מלישה אבל עדיין היא אגודה ביד שהרי לא החירם לעלמא . ואם כן מה שהכתבתי למעלה מפסוק זה ומפרש"י גרשה שמעשה הגע בווי"ן היה כך שכל מעשיהם וכל דבריהם היו מוציחים מכוונת הגע שבל היה להלילה מזיקת היבם :

עד כן לדברי הרשבו"ם אני מוזר ואומר כללא דמילתא שהאשה הזאת מרת בת שבע בת הקטין הר"ר וייביש מק"ק ווי"ן אין לה תקנה להנשא לשום איש בעולם כ"א לחזור להנשא לבעלה הראשון הכ"ל כמר ישראל יצחק הכ"ל במהר"ל אברהם רבי ווהלפש . וכל הסתיר אותה לאיש אחר אפילו בגע שני הוא מחיר אשה איש לעלמא ומבטיל את הרבים להרבות ממזרים בישראל . ולהשומע יונעם.

דברי המחותם שניה מרדכי נקרא יפה .

והא לך הסכמת הגאון מהור"ר מרדכי יפה הכ"ל שהסכים לדברי הגונתי הכ"ל אחר שהתבררו לו דברי כנים והמתיים בענין המעשה שהיה בגע דווי"ן בכן הסכים גם הוא להתיר האשה בת שבע הכ"ל לעלמא ע"י גם שני מבעלה הראש"ר יצחק הכ"ל . ולא שהיה מותרת לעלמא בגע הראשון הכ"ל כדעת המקילין הלילה :

שאלה קכד אמר מרדכי נקרא יפה בן מ"ה כ"ר אברהם ז"ל .

כבר כתבתי בפסקי הראשון בעסק הגע שיחן בק"ק ווי"ן . והסכמתי בו שאין לאשה הזאת הקנה להנשא לאיש אחר כי אם לחזור להנשא לבעלה הראשון אמר ישראל יצחק אשר הרחבתי בו המאמר בראיות ברורות ובסברות חזקות אשר הוא באמת לדעתי פסק נכון וראוי בכל דרכיו . וגם כבר ידעת שכתבתי שם שכתבתי כל הפסק הזה על שכתב של המסדר הגע בערב ידעתי טעות הרב הגאון הגדול נר ישראל מוהר"ר מאיר יצ"ו שכתב שהי' הענין בסגנון אחר ממה שכתב המסדר הגע והוא שאלה כל מיוטה שלו שהיה לו על עסק גע דשב"מ הר"ל מחמת שהיה גע מוטעה לכך כתב הוא בפסקו שיכול המגרש לגרשה בגע אני שלא הותרה לעלמא בגע הראשון אלא לריך לגרשה בגע אני . וכתבתי שם שאם היו מחברים לי דבריו הייתי מהיה עמו אלא שלא נתברר לי אז מה הוא הטעות . והנה עתה מודעו לי דבריו בבירור יותר על כן חזרתי ועיינתי בפסקי הראשון ואחרי עיוני בו בעיון נמרץ בעיון אחר עיון ראיתי מאחר שהלכתי יסודי על הברא חזקה והיא שאמרתי הוא"ל וגרשה עד שנפרד ממנה אפילו מזיקת היבם אם כן אין לה אם בעולם שיוכל להתיר האיסור שנאמר עליה באומרו אי אח מותרת לכל אדם דמי יתירינה שהרי אין לה בעל בעולם וזה אמרתי מכח הברא חזקה . הנה עכשיו בעיון עמוק אני אומר אף על פי שהברתי זאת היא חזקה נאמנה ואמתית וגם פשטי הכתובים מורים על זה כאשר כתבתי. מ"מ יש לבעל דין לחלוק ולומר אע"פ שהיא נפרדת ממנו בפירוד גמור כזה מ"מ יש לאומר שיאמר הואיל שהאיסור שנאמר עליה הוא בא לה מכח קידושיו שקידשה בעצמו בראשונה והנה בקידושיו על העולם מחמת קידושיו שקידשה וכל זומר ג"כ שיכול הוא עכשיו להתירה לעלמא בגע שני להתיר מה שאייר בגע ראשון וגם יכול להמשיך פשטי הכתובים על זה . על כן אבא להודיע להוד מעלתכם הרמה הריש הגבוהים והרמים חכמים חכמי ישראל גאוני עולם אשר החאספו יחד לעת מחה בוועד החכמים להחוזקה בעסק הגע הזה שעלתה הסכמתו לגרף שני הטעמים יחד ולהסכים עם הרב הגאון הגדול והמרומם מוהר"ר מאיר יצ"ו ושיכולה האשה הזאת להפנר ולהנשא לעלמא גם כן בגע שני . אבל להתיר לותם לכתחלה על גע הראשון אשר שמעתי שהעלו על דעת קלת המקילין הוא דבר זר ורחוק וחלילה להתיר בישראל קולא גדולה בחומר גדול שהוא איסור דאשת איש והרבות ממזרים בישראל חלילה חלילה לא תהא כזאת בישראל המכמה מעמים . כאשר גם שמתי כל הדברים בפי מאסרי חכם השלם פאר החורה הודם והדרם הלוף מהר"ר בנימין דיין מפוזנ"ן נר"ו . וכתבתי כל זאת להתבת האמת והשלום דברי מרדכי נקרא יפה . חותם ע"ש ז' לאדר שע"ב לפ"ק בפוז"ן .

והא לך האגרת שכתב הגאון מהר"ר מרדכי יפה הנ"ל להרבתי ישיבות גאוני עולם ולראשי ופרנסי המדינה דב' הרלות יצ"ו מבור שקלא מן המקילין היו שהפסדים ומומרים אין שפיטו ופתו אם הגאון מהר"ר מרדכי יפה הנ"ל להסכים שמהם ולהקל באיסור ממור דאשת איש כזה .

שאלה קכה שמתורות הגדולים המאירים לאדון ולדרים . פן הנה ראשי גליות אריאל העומדים על משמרת תפארת ישראל שלעי הגבורים ראשי המעלה העליים במעלות הגבוהים והרמים המרדים אל דבריהם משרתי עליון מוסדי ארץ ואיתנים העומדים על הפקודים לעשות רצון קונם וחסן לורם פרנסים ורחמים ומרחיבים דשלם ארצות יצ"ו ומעולמיהם בראשיהם בעלי חריסין ראשי ישיבות אשר כל בית ישראל נשען עליהם מורים לדק מחזיקי כל בדק המה הגבורים המאירים והבהירים היושבים ראשונה במלכות ולכל דבר אמת יאמרם הנאמר אמת לעולם . אחרי הדברים והאמת אשר אחבתי בפסקי הראשון והאחרון אשר גליתי בו דעתי בפשיטות שאין לאשה המגרשת מוויי"ל שום שהיה להנשא לבעל אחר כי אם דוקא בגע שני לטעמים ידועים וגלויים אשר הארכתי בהם הדיבור . והנה שמעתי שקלתה מן המקילים מתפארים לאמור לפחות אותי בפיוטמי מילי הפסקי אשר אחבתי ולהסכים עמהם להתירם לעלמא על הגע הראשון שנעשה בק"ק ווי"ן אל אלהי הרוחות לכל בשר הוא היודע ועד נאמן עלי כי לא עלה במחשבתי מחשבת זר ופיגול לא ירלה כאשר הם חושבים והרי אני עכשיו מוטל על ערש דוי ל"ע ותחולה בדין מלך מלכי המלכים יתב' שהוא יסעדני לשלוח לי תרופה וכפואה ממחולי הזה הנני עומד לחזק ולאמן את דברי האחרונים שלא להתירה לעלמא כי אם דוקא ע"י גע שני וכל המקילין בדבר זה הם מחילין אשה אים ומרבים ממזרים בישראל חלילה חלילה חלילה תלמא זימנא לשעלות כן על הדעת לעשות מעשה כזה לסתיר אשה אים כי עדיין היא אגודה בשבעל ישראל יצחק כמבואר בפסק שכתבתי . מובטחני להחרדים אל דבר ה' שיאוחו דברי אלה בפיהם . וכן המוסכים אלי אם יבוא אל חיי בחיים עלי לגלות פסקי בכל הפולות הגולה אי"ם לבטל דעת המקילין באומרם שרוצים להשתדל מאת רוחני וקניני דשלם ארצה יצ"ו לעשות הכרזה בקול חיל בירוד לובלי"ן דהתירנא לסתיר המגורשת לעלמא . על אלה בקשתי שמותה מסה יצ"ו אלא יסגיחו לדברי המקילין הסה ואדרבא מעלתכם הרמה והנשאה יגערו בהם בגערה וחיפה שיסירו מדרכיהם הלא ולא יכשילו רבים ח"ו ועמהם דבר אמת ודק מאו"לי תורתינו ראשי ישיבות הגבאים והרמים החטורו התעוררו אל הגגיחו לדברי המקילין לסיר המכשלה הגדולה הזאת בישראל וחלילה וחס לזרעא דאבא לחזור בי מפסקי האחרון שמסרתי ביד מאהבי ידיד ה' בשיא אלהים פאר החורה הלוף מהר"ר בנימין דיין יצ"ו ואיך אעשה הרע"ם הגדו"לה הזאת לסתיר אשה אים לעלמא חלילה דומיא דיוסף שאמר לאשה אדוניו ואיך אעשה וגו' המשכיל יבין שיסיח ח"ו מעות לא יוכל לתקן וק"ל . עד כה דברתי ונגיתי אם כל מלפוני לבי באמת ובאמונה יוצר לבבי שאשה הזאת מרת בת שבע בת הקטין הר"ר וייבוש מווי"ן אסורה לעלמא בלא גע שני . וכבר הקבלנו שפע ברכה והשלום מאת המקום ואשרי המחכים . המשפטים וחקים . של תורה המחוקים . דברי המלאה ליעוטה ה' יחבדך חותם בידיה רפוח ר"ח אדר שני שע"ב לפ"ק מרדכי נקרא יפה .

בהיות שהגאון הנזכר מוטל על ערש דוי קלנו מרשנו קלנו מוזרעו וידי הגאון כמהר"ר מרדכי יפה כבדים וכמעט אין

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

שלמין ריטומו ניכר ביקום מלמטו לאמר ולקיים מחימתי שהוא כתב ידו ממש וכלם פה קדוש דברי פי מכם קן בכן אמריכנו וקיימטיסו מרדכי בהר"ר יוסף סופר ושמש דק"ק פוזנ"ל . ונאם יוסף סופר בנאמ"ל שלמה שלוי ז"ל ס"ה .

הנה לך תשובתי אשר השבתי לאחד מן המקילין בגט שכ"ם הצ"ל שרצה לסתור דברי תשובתי הנזכרת . הגם שכבר יצא הדבר לאיסור .

שאלה קבו נדון ליה כבר כמיה שלוש הוא אהובי מתומתי בהלוף סמרומס פ"ם ר"י ר"ג ור"מ מהר"ל שמואל סג"ל יצ"ו ובכל סמסתופפים בכל מעלתו שלום . מעין הגם מווי"גא סכם יצא הענין לאיסור שנריכם בהמקם גם שמי גם לפיים בעלה במידי דמחפים כדי שיהן לם גם שמי ברצון כהאר יוכל בלתי ספק לתום לחזי דכ"ם וסעבר מין . אך עליר במלין מי יוכל ע"ד שרליתי סעתק מדברי כ"ם שכתבם על מעין גם הר"ל ולקחת הדבר לפשוט לסיסר וחליה עלמך בדברים שלמין לכם שוס מליאות בממילה ממעלת כ"ם ותאמר דלפוס מורפא לא עיין מר לדקדק בדברי . ומחם תשיב לכ"ם על דבריך ראשון ראשון . ולהשוגיס לומר והליא הדברים ומדר סחיקומים ומתוכם יתברכו דבריו . (ומדר המיקומים בנתיגם גם שכ"ם וביאור דפמ ר"י מפרי"ם שיים טוכ לגרש סחם בלי תנאי) :

שמתחלה חיקן שמואל לגרש בתנאי כפול כדי נלאת כל הדישות ומיד כשעמד מחליו סיה הגע בטל ממילא ולא היו לריכים לעוים כשוחין שריים והיחה מוחרת לא תפיגו לכהן . ובשביל חשבת שלא יעמו בלשון הכאלי ויגרוס לוחו הטעות שחבת סאשם זקוקים ליבם כשיחות סיה טהב ר"י מפרי"ם לגרש סחם בלי תנאי ר"ל שלא יחיכל הסכ"מ שוס תנאי לומר אם מחי ואם לא מחי וכו' לא כדברי הטוענים שמפרשים שר"ל שיאמר המסדר לשון זה אל הסכ"מ גרש אשתך בלי תנאי דמשולם לא חיקן מהר"י מפרי"ם לומר כן דלמה סיה ו לחקן שכרי אין בלשון זה שוס לורך ולא שוס חועלת דכרי כשמגרש סחם מסיכי חיחי שיאמר שיש כאן תנאי וכן משמע מהגהות מהרר"מאי סימן קמ"ה שכתב וז"ל ויש לחוריים שלכחחלה אין לגרש על ידי תנאי רק יגרש סחם וכו' עכ"ל . ואפילו נאמר שסכו לכו שטוחיסי שהמסדר אומר להסכ"מ לשון זה בלי תנאי אין בחשמעות לשון זה שלא יעלה בחחשבת הבעל שיחזרו ויעשו זה אם זה רק בלי תנאי ר"ל תנאי דאם מחי וכו' ואם לא מחי חשבת שלא יעמו בלשון הכאלי אך מפני שחשב מהר"י שלא יחרלו הבעל והאשה לגרש סחם ואחרוף דאחו מפני שכשגרש סחם קיימת לן אם עמד אינו חוזר כרגש ורגש דאין הגע בטל ממילא כשעומד מפני גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיחה ואף אם יבעיחו לוחו שיחזרו ויעשו זה אם זה לא יסמוך על זה לכך חיקן שיחקשרו בשבועות או בחרם כדי שיהא לב הבעל סמיך ובטוח שכשיעמוד יחזרו ויעשו זה אם זה אם כן הקיבור של הרחם אינו אלא לחחזיק הבעחון שחחזור אשתו אליו ולא בא לגרש כחו דהכ"מ שסרי אפילו אם הבעיחה אוחו קודם כחיבת הגט בדברים בעלמא ואמרה לו חן לי גט ואל חלבא שכשחעמוד אחזור ואחשא לך הדין פשוט דסוי ליה דין תנאי וכשיעמוד מחויבת לחזור אליו בשוחין שריים דאדעתא דידה קא גמיר ויסיב גיעא כאשר הוכאנו בחשובתי כל שכן בשחחקרת כנגדו בחרם או בשבועות או בקנסות שאדעתא דהכי יסיב לם הגט בשביל שסי' לבו כמוך שחחזור ואחשא לו דיותר שלב הבעל סמיך על דברי האשה שחבטחה אוחו שיין לומר אדעתא דהכי קא גמיר ויסיב גיעא כדאמרא בגמרא דפרק ליחה נשן ואילו היה יודע שלא חשא לו לא היה מגרש ונמלא הגט בטל לחפיעו . לחה זה דומה לחוכר שאומר לנוקח קני לך שדי ואי טרפו לם מיקן מגיגנא לך שופרא ושבחא ופירי ואם אין אחה מאחין לי הרי אני נחבע לך או מקבל עלי בחרם . פשוט הוא שהשבועה או החרם אינו מגרע כח החנאי אלא אדרבה מחזיק חחנאי וזהו הדין בענין הגט דהא הדיים דומים זה לזה וכוי כאילו אמרה האשה לו קיימת אחזיר ואחשא לך וקבלה חרם על זה . ואם כן לפי חיקונו של מהר"י מפרי"ם אינו מגרש סחם ואף כשעומד יש לה דין מגורשת דהא לא הוחה ביחה הגט בטל כשעמד . אלל מקום מחויבת ליעשא לו לקוחים שייס דאינ"ג דלא הי' בנחיגה הגט חנאי בפירוש מכל מקום אחר שבטיחו אוחו שכשיעמוד אחזור ואחשא לו ועשו לו הבטחה וקי"ל בחרמות וקנסות אדעתא דהכי נחן לה הגט אם כן על כרחך

הקיבור עלמו יש לו דין חנאי לענין זה שכשיעמוד אחזור ואחשא לו כאשר הוכאחי בראיות ברורות מהגמרא והפוסקים ולא הקפיד מהר"י מפרי"ם רק שלא יעשה שוס חנאי בגט עלמו ולא יזכיר שום חנאי בפירוש פן יטעה בלשון הכאלי ולא יסא גט לפי' כשיעמוד ואחשא זקוקה ליבם אבל מס שאחשא מחויבת לחזור וליגשא לו כשיעמוד מחמת שכשאחשא הקיבור שיש לו דין חנאי לענין זה מה הי' לו לחקפיד הלא כל הוכאחו בחקנחו היה שאחזור ואחשא לו ולכך חיקן שיעשו לו קיבור גם לא שייך הכא לומר שמא יאמרו יש גט לאחר מיחה דבחקוס שמחרש דבריו שכשיעמוד יחזור ויעשאה לא שייך כאן גזירה כמו בעומד אם לא מחי לא יהא גט כזו שהוכאחי בדברי הסוכחי ובפרש שלין הגט בטל ממילא כשיעמוד רק שיעשאה לקוחים אייב אם כן הגט לא ניחן כי אם אדעתא שאחזור ואחשא לו וכל שכן בנדון דידן שגט

קודם זה שכשיחה אוחו חחוחו וקרוביה שכשיעמוד אחשא לו :

ועתה חשוב להשיב על דברי כ"ח ראשון ראשון . מה שכחב כ"ח

שלשון סמרדכי שכחב שיש רגיל בגט שכ"מ לגרש לגמרי

לא משמע כן ואינו סובל דבריס אלו . לא ידעתי טעמו דמר דהא

סובל וסובל הוא דהא דכחב המרדכי לגרש לגמרי ר"ל לגמרי בלא

חנאי דאם מחי ואם לא מחי וכו' רק לגרש סחם לאחוקי נפשיה

מכל ספיקות הטופלים בחנאי כדי שכשיחות לא חהא זקוקה ליבם

בלי שום ספק ואף כשיעמוד יש לה דין מגורשת ואסורה לכהן וליחר

הדיים יש לה דין פרוים עד שחחזור ואחשא לו . אבל מה שהקיבור יש

לו דין חנאי לענין שהאשה מחויבת לחזור וליגשא לו זה לא הי' המרדכי

לריך לפרש דהם דיוים מפורסים פרק ליחה נשן :

גם מה שכחב כ"ח ובוכיח דק"ל כרבה ורבא וכחבה היאך לא חשש

מהר"י מפרי"ם בחקנחו לאם שחשבו כל האמוראים לעוך לומר

גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיחה . יש להפליא על כ"ח הא כבר

כחבחי דבחקוס שמפרשים בדבריהם שאשה או הוים שכשיעמוד יחזרו

ויעשאו זה אם זה לא שייך גזירה דשמא יאמרו :

גם מה שכחב כ"ח ועוד דאם בנשואין אייס ליבא למגזר שמא

יאמרו אם כן לא היה לשמואל לחקן חנאי אם יחות וכו' אלא

שיעשא אוחה שיש . לא ידעתי מה כוונחך בזה אם לעוך לומר שלא

היה לו לשמואל לחקן שיגרש על חנאי אלא יגרש סחם בלי שום

הכנחה וקיבור ויחקן שיעשא אוחה שיש אוחה שיין שגרשה סחם

היא פטורה ממנו מכל וכל ושמא לא חחרלה אחר כך ניגשא לו

דהא כשמגרש סחם אין הגט בטל ממילא כשעומד . ואם לעוך

לומר שהיה לו לשמואל לחקן שחבטיח האשה ואחקשר בחרם ובקנס

שכשיעמוד אחזור ואחשא לו בחקנח של מהר"י מפרי"ם . הא שמואל

חקנה עדיפא מזו חיקן דלפי חקנחו של מהר"י מפרי"ם אסורה לחזור

לבעלה כהן כמו שהוא מבואר בסדרי גימין ובפוסקים . ולפי חקנחו

של שמואל מוחרת לבעלה כהן ומיקר חקנחו של שמואל לא היחה

אלא בשביל אשה כהן כמבואר במרדכי פרק מי שאחז . ועוד דאמר

היה לו לשמואל לחקן לו קיבור היה ניחא לו עפי שיחן של חנאי

בהדיא שהוא לא אשה פן יטעה בלשון החנאים כמו שחשש מהר"י

מפרי"ם בשביל שלין אוחו בלשון החנאים :

גם מה שכחבה ולא ליחמוה הגמרא מנא' לרבה ורבא דבלא

חנאי נמי אם יש אוחה שיש דליבא למגזר הך גזירה דשמא

יאמרו וכו' . לא ידעתי לאוף כוונחו דמר בזה . כגראה מחוך דבריך

שאחה סובר דלרבה ורבא כשמגרש סחם לאחר שעומד אסורים

האים ואשה ליעשא זה אם זה לעולם אף כשמחרלים מרלונם שנוב

לעשות בשוחין . שייס משום גזירה דשמא יאמרו וכו' . וחה דבר

שאינו ומוחק מן השכל . דהא לא אמרו רבה ורבא אלא דאף לאחר

שעומד אינו חוזר שיחבטל הגט ממילא ואחזור ואחשא לו אשחו בלי

שום נשואין בעל כרחה משום הך גזירה דלעיל . אבל פשוט הוא

דאם שייס מחרלים לחזור וליעשא זה אם זה בנשואין שייס פשיעא

דמוחר ולא שייך גזירה :

גם מה שכחבה ועוד קשה בחקנח הר"י מפרי"ם מייס ובים

כיון דסחם גט שאינו מוחנים הוה כמפורש בחנאי וכו' היאך

יעלהו מידי הגך חשבות . דברי כ"ח אינם מובנים לי דמה חשבות

שייך כאן כיון שאין מזכיר שום חנאי אלא מגרש סחם ואף כשעומד

לא שייך שום חשבה . ועוד הגם שהקיבור יש לו דין חנאי כמו

שכחבנו היינו לענין שכשיעמוד אחזור ואחשא לו אבל אין שום חנאי

בגט עלמו שיחבטל ממילא כשיעמיד . ויחר הדברים שכחבה ויחר

קשה והמוה בזה וכו' . כל דברי כ"ח אחוהים בעיני ואינם מובנים לי :

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

גם מה שכתב כ"ת ומה שאמר שסברת זו סברת רחוים היא וכו'. דמה שדברים בגילה דמיונא דהיכא לא נתן סגנו גילה בשביל שסמך שיעשה לו קיטור ונטמון שעל ידי זה הקיטור מחזור ותבשל לו כשיעמוד ואלו לא עשו לו קיטור ונטמון לא היה מגרשם. אם כן אשתא נמי אלו היה יודע שבמרמה עשו אתו ושעשו אותו בעשיית הקיטור לא היה מגרשם אם כן הגט ניתן בטעות והוי גט מוטעה כאשר סוכחתי בראיות ברורות באריכות בתשובתי הראשונה. וסגם לא נאמר מקום להתגדר בו להקל בהיסור חמור כזה ולא ידעתי על מה סמך כ"ת וכתבת שהורלה זו פשוטה וידוע להקל. ומה שעבר עבר ועל כל פשעים תכסה אהבה ע"ד לא הוב בסופה, ויותר הדברים בתתי בפי מוביל בתבי זה. כה דברי הערוך מתותנן לים בריבך מאיר בן מהר"ר גדליה ז"ל ה"ה חתן המל"ך הגאון מהרי"ץ כ"ך ז"ל ה"ה:

שאלה קבז אלה אחת אחוני הבעלה שתורני הר"ר אברהם יצ"ו וכתל"ם. על דבר אחר שאלה ממני בדין מורגא דאיתא ברק אלו מרפות מורגא פליגי בה רב יוסף בר דוסתאי ורבנן. חד אמר קודם שתיפה פרים. וחד אמר לאחר שתיפה פרים. והלכתא לאחר שתיפה פרים. ופי' רש"י מורגא. תולעת היולת מן הריאה ובקבה. קודם שתיפה פרים מן הריאה ובקבה ובערפה עכ"ל. וכיון דמסיק בגמרא הלכתא לאחר שתיפה פרים פסקו כל הפוסקים הבי ומבארי וכתב הכלבו ז"ל. דמשמע דתליגן בחד שתיפה לפי שאנו אומרים שבהברגיפה שמוש הבעבי אפה בשות הנפשה דחקה לגאה ובקבה לבקע שמיות. או אפשר לומר שבעוד הנפשה היא לי אפשר לתולעת לבקע מתוך ערדת הריאה שמרחפת תמיד בלי הפסק עכ"ל. וכתבת שמהרש"ל ז"ל בביאוריו כתב דדוקא בלא נמצא שמורגא בתוך הבקב הוא מותר אבל בשבבר יגא ערפה וכתב שכך מצא בבדיקות ישנות שנמצא שתולעת בתוקום הבקב. ור"י ה"ז כתב בהפך אם נמצא התולעת בתוך הבקב נרחה בעיניו שהוא ערפה. גם כתבת שקמעת בשם מהר"ר פלק ס"ן ז"ל מבטב שהוא הבריע ביניהם ואמר שמה שאמר מהרש"ל בתוך הבקב לאו דוקא בתוכו ממש אלא שבוך לבקב עכ"ל. נראה מתוך זה שמהרר"פ כ"ן ז"ל רוצה לפרש שגם מהרש"ל הבר דבתוך הבקב ממש הוא ערפה. ובקשת ממני לאותות דעתי בדין זה:

תשובה דע אחו' שדברי מהרש"ל בביאוריו לא ראיתי ודברי מהרר"פ ס"ן ז"ל מלבו"ב לא שמע לי כי אין לימודי מאן הוא. וגם מה שכתבת בשם ר"י ה"ז לא ראיתי. גם אין דבריה של עשה. כי לפי הבני עשמים שכתב הכלבו"ז הבנים מהאת שיותר ראוי לבשבר בשבראלעים נמצאים בתוך הבקב ממצא נמצאו בתוך הבקב אלא מבמון דהא בשנמצאו בתוך הבקב יש הוכחה יותר שבבבריו לאחר שתיפה דמחיים נקבו לאחת בבר היו יוצאים לחוץ והיו נמצאים בתוך. וממה שנמצא בבדיקות שנמצאים עתה ביד הסוחטים שכתב בסג"ה בשם ה"ז וז"ל מורגא שנמצא על הריאה בשירה כי לאחר שתיפה פרבו עכ"ל. אין לדקדק דר"ל דוקא בשנמצא על הריאה אבל בשנמצא בתוך הבקב ערפה. זה אינו ראיה לומר אדרבה דנקבו על הריאה לרבותא דאפי' בשנמצא על הריאה בשרם וכל שכן בשנמצא בתוך הבקב. ומצאתי בספר הרוקח שכתב ריאה שיש בה תולעים מיתין אותה בשמש אם מתחממין ויוצאין לחוץ בשרם ואם לאו ערפה. (ביאור דברי מהרש"ל ז"ל בספר יש של אלמה בדין מורגא ומתוכה יתבארו דברי הרוקח והא"ר מדין זה.) ובאמת שגם המה דבריה תמוהים בלי עשם ויגעתי עד שמצאתי פה ספר יש של אלמה שתיבר מהרש"ל ז"ל ומשמע שם מדבריו שהוא סובר הדוקא בשנמצא הוא' בתוך הבקב או על הבקב לאחר שתיפה. אבל בשלא נמצא התולעת מהתולעת שנקבה עתה לאחר שתיפה. אבל בשלא נמצא התולעת על הבקב אמרינן בבר פירשו מחיים. או שהבקב בא ממתת הבש אחרת ולא ממתת התולעת. ואם הבקבים רבים צריך למצוא בכל בקב ובקב תולעים בתוך הבקב או על הבקב. ואם בקלת נקבים נמצא תולעת בתוכו או עליהם ועל קלת נקבים לא נמצא תולעת בתוך הבקב או עליו גם כן ערפה דאתון נקבים שיש עליהם תולעת בלו מתתת התולעת שמא שתחרים לא בתו מתתת התולעת או אפי' בלו מתתת התולעת שמא בבר פירשו מחיים כיון שלא נמצא התולעים בתוך הבקב או עליו ממש. כן משמע מדבריו שגם שהוא

שתרם בשאר שידוכין פליאה דעת ממני שבנבה על כ"ת דמה ענין זה לשידוכין דעלמא דהכא לא נתן הגט אלא בשביל שסמך שיעשה לו קיטור ונטמון שעל ידי זה הקיטור מחזור ותבשל לו כשיעמוד ואלו לא עשו לו קיטור ונטמון לא היה מגרשם. אם כן אשתא נמי אלו היה יודע שבמרמה עשו אתו ובעשיית הקיטור לא היה מגרשם אם כן הגט ניתן בטעות והוי גט מוטעה כאשר סוכחתי בראיות ברורות באריכות בתשובתי הראשונה. וסגם לא נאמר מקום להתגדר בו להקל בהיסור חמור כזה ולא ידעתי על מה סמך כ"ת וכתבת שהורלה זו פשוטה וידוע להקל. ומה שעבר עבר ועל כל פשעים תכסה אהבה ע"ד לא הוב בסופה, ויותר הדברים בתתי בפי מוביל בתבי זה. כה דברי הערוך מתותנן לים בריבך מאיר בן מהר"ר גדליה ז"ל ה"ה חתן המל"ך הגאון מהרי"ץ כ"ך ז"ל ה"ה:

שאלה קבז אלה אחת אחוני הבעלה שתורני הר"ר אברהם יצ"ו וכתל"ם. על דבר אחר שאלה ממני בדין מורגא דאיתא ברק אלו מרפות מורגא פליגי בה רב יוסף בר דוסתאי ורבנן. חד אמר קודם שתיפה פרים. וחד אמר לאחר שתיפה פרים. והלכתא לאחר שתיפה פרים. ופי' רש"י מורגא. תולעת היולת מן הריאה ובקבה. קודם שתיפה פרים מן הריאה ובקבה ובערפה עכ"ל. וכיון דמסיק בגמרא הלכתא לאחר שתיפה פרים פסקו כל הפוסקים הבי ומבארי וכתב הכלבו ז"ל. דמשמע דתליגן בחד שתיפה לפי שאנו אומרים שבהברגיפה שמוש הבעבי אפה בשות הנפשה דחקה לגאה ובקבה לבקע שמיות. או אפשר לומר שבעוד הנפשה היא לי אפשר לתולעת לבקע מתוך ערדת הריאה שמרחפת תמיד בלי הפסק עכ"ל. וכתבת שמהרש"ל ז"ל בביאוריו כתב דדוקא בלא נמצא שמורגא בתוך הבקב הוא מותר אבל בשבבר יגא ערפה וכתב שכך מצא בבדיקות ישנות שנמצא שתולעת בתוקום הבקב. ור"י ה"ז כתב בהפך אם נמצא התולעת בתוך הבקב ערפה בעיניו שהוא ערפה. גם כתבת שקמעת בשם מהר"ר פלק ס"ן ז"ל מבטב שהוא הבריע ביניהם ואמר שמה שאמר מהרש"ל בתוך הבקב לאו דוקא בתוכו ממש אלא שבוך לבקב עכ"ל. נראה מתוך זה שמהרר"פ כ"ן ז"ל רוצה לפרש שגם מהרש"ל הבר דבתוך הבקב ממש הוא ערפה. ובקשת ממני לאותות דעתי בדין זה:

תשובה דע אחו' שדברי מהרש"ל בביאוריו לא ראיתי ודברי מהרר"פ ס"ן ז"ל מלבו"ב לא שמע לי כי אין לימודי מאן הוא. וגם מה שכתבת בשם ר"י ה"ז לא ראיתי. גם אין דבריה של עשה. כי לפי הבני עשמים שכתב הכלבו"ז הבנים מהאת שיותר ראוי לבשבר בשבראלעים נמצאים בתוך הבקב ממצא נמצאו בתוך הבקב אלא מבמון דהא בשנמצאו בתוך הבקב יש הוכחה יותר שבבבריו לאחר שתיפה דמחיים נקבו לאחת בבר היו יוצאים לחוץ והיו נמצאים בתוך. וממה שנמצא בבדיקות שנמצאים עתה ביד הסוחטים שכתב בסג"ה בשם ה"ז וז"ל מורגא שנמצא על הריאה בשירה כי לאחר שתיפה פרבו עכ"ל. אין לדקדק דר"ל דוקא בשנמצא על הריאה אבל בשנמצא בתוך הבקב ערפה. זה אינו ראיה לומר אדרבה דנקבו על הריאה לרבותא דאפי' בשנמצא על הריאה בשרם וכל שכן בשנמצא בתוך הבקב. ומצאתי בספר הרוקח שכתב ריאה שיש בה תולעים מיתין אותה בשמש אם מתחממין ויוצאין לחוץ בשרם ואם לאו ערפה. (ביאור דברי מהרש"ל ז"ל בספר יש של אלמה בדין מורגא ומתוכה יתבארו דברי הרוקח והא"ר מדין זה.) ובאמת שגם המה דבריה תמוהים בלי עשם ויגעתי עד שמצאתי פה ספר יש של אלמה שתיבר מהרש"ל ז"ל ומשמע שם מדבריו שהוא סובר הדוקא בשנמצא הוא' בתוך הבקב או על הבקב לאחר שתיפה. אבל בשלא נמצא התולעת על הבקב אמרינן בבר פירשו מחיים. או שהבקב בא ממתת הבש אחרת ולא ממתת התולעת. ואם הבקבים רבים צריך למצוא בכל בקב ובקב תולעים בתוך הבקב או על הבקב. ואם בקלת נקבים נמצא תולעת בתוכו או עליהם ועל קלת נקבים לא נמצא תולעת בתוך הבקב או עליו גם כן ערפה דאתון נקבים שיש עליהם תולעת בלו מתתת התולעת שמא שתחרים לא בתו מתתת התולעת או אפי' בלו מתתת התולעת שמא בבר פירשו מחיים כיון שלא נמצא התולעים בתוך הבקב או עליו ממש. כן משמע מדבריו שגם שהוא

גם מה שכתב כ"ת ומה שאמר שסברת זו סברת רחוים היא וכו'. דמה שדברים בגילה דמיונא דהיכא לא נתן הגט גילה בשביל שסמך שיעשה לו קיטור ונטמון שעל ידי זה הקיטור מחזור ותבשל לו כשיעמוד ואלו לא עשו לו קיטור ונטמון לא היה מגרשם. אם כן אשתא נמי אלו היה יודע שבמרמה עשו אתו ובעשיית הקיטור לא היה מגרשם אם כן הגט ניתן בטעות והוי גט מוטעה כאשר סוכחתי בראיות ברורות באריכות בתשובתי הראשונה. וסגם לא נאמר מקום להתגדר בו להקל בהיסור חמור כזה ולא ידעתי על מה סמך כ"ת וכתבת שהורלה זו פשוטה וידוע להקל. ומה שעבר עבר ועל כל פשעים תכסה אהבה ע"ד לא הוב בסופה, ויותר הדברים בתתי בפי מוביל בתבי זה. כה דברי הערוך מתותנן לים בריבך מאיר בן מהר"ר גדליה ז"ל ה"ה חתן המל"ך הגאון מהרי"ץ כ"ך ז"ל ה"ה:

ומה שכתבת וז"ל גם מה שאמר שהקיטור הוא מפני עירוף הדעת אין דברי מהרר"מ"ר מבמע כן וכו' שהרי כתב וי"ל דלכתחלה מגרשים סתם וכו' וכבכן המגרש לא שיש לחוש לעירוף דעת המולי יש לגרש בתנאי וכו' סרי לך בהדיא דעשיית הקיטור לאו משום עירוף דעת נעשו בה אלא שהקיטור הוא כדי שיתלבלב הסב"מ לתת גט גמור בלי תנאי וכו' עכ"ל. (ביאור דעת מהרש"ל בהגהותיו בדין מחיצת גט ס"מ) אין זו ראיה שהרי יודע שמנהגו של מהרר"מ"ר בהגהותיו שהוא מרביב ומתבר יחד דעות שונות והדעת הראשונה היא דעת מהר"י מפרי"ם. ומה שכתב ואם יש לחוש לעירוף הוא דעת הרשב"ן שחולק על מהר"י מפרי"ם וס"ל דלעילם אין לגרש על ידי קיטור משום דלא יסמוך הבעל על זה ויהיה עירוף דעת עכ"ל ומהרר"מ"ר כתב שהיסס ולכתב דלכתחלה יש לעשות כמנהגו של מהר"י מפרי"ם ואין צריך יותר משום דמסתמא הרשב"ן מ"ל זה ולא חיישינן שמטרף דעתו. ובכהן המגרש לו שרואה המסדר בהחולי דברים ביבריס שאינו סומך דעתו על הקיטור ויש לחוש משום עירוף דעת יש לגרש בתנאי בהדיא כך הוא כוונתו של מהרר"מ"ר. ושוב אפי' יהא כדברי כ"ת שעושין הקיטור כדי שיתלבלב הסב"מ לתת גט גמור בלי תנאי מכל מקום הדין אחר מלגו במקומו עומד דכיון דעל ידי הבעתתם והקיטור שעושים לו סמיך הבעל שבשיעמוד תחזור ותבשל לו אדעתא דהכי נתן לם הגט ואלו ידע אלא תחזור ותבשל לו לא היה מגרשם בסתם אי"כ בשאינם ניצלת לו בשיעמוד הגט בעל למפרע כאשר הוכחנו בראיות ברורות מהגמ' והפוסקים מההוא דפרק איזהו נשך ומהסיא דמזיא משום איבעיא ודומיסה כמבואר הכל בדברי תשובתי הראשונה:

גם מה שכתב כ"ת וז"ל גם מה שאמר מה שעושין בשולין הדבים משום דגנו הוא קלת משום ריח הגט וכו'. ובתבת דברים אלא היו ראויים ליכתב. במחילה ממר הפכת דברי והפכת כוונתי כי לא היה כוונתי רק שבשביל כך לא רלה שמואל לתקן בתיקונו של מהר"י מפרי"ם משום דלפי תיקונו של מהר"י מפרי"ם אם היתה אשה בסן היתה אורה לו משום דלא היה בתנאי שיתבטל הגט ממילא בשיעמוד אלא אפילו אחר שיעמוד היא בתורת מגורשת דהקיטור לא הוי אלא כאלו התנה שבשיעמוד תחזור ותבשל לו לקוחים שניים אבל כל זמן שלא נשאה היא בתורת מגורשת ולכך היא אסורה לכהן דלא גרע מהיכי דהוי ריח הגט דאפי' ריח הגט פוסל בכהונה כל שכן הכא דהוי כמגורשת גמורה. והיינו טעמא נמי דלפי מנהגו של מהר"י מפרי"ם עושים בשולין הדבים משום דלא מתבטל הגט בשעומד אלא הוי כאלו התנה שבשיעמוד יעשו בשולין שניים וכל זמן שלא עשו בשולין היא בתורת מגורשת ולכך צריכים לעשות בשולין שניים. זאת היתה כוונתי במה שכתבתי בזה. ואפשר שבתתקם מוטעת שהשמיטו הסופר אחת חיבות מדמנה ליד כ"ת ולכך הבין כ"ת מתוך דברי הפוך הכוונה:

גם מה שכתב כ"ת אך מה שאמר דהוי גם בטעות שהטעו אותו בענין הקיטור וכו' לפוס ריבתא היה נראה שהוא נאמן על עצמו וכו' ואינו נאמן על אחרו וכו'. לא ידעתי כוונת כ"ת בזה דמה צריך הכא נאמנות הבעל אלא הקיטור והתנאים חדשים ביד הבעל תחומים ומקויימים ומתוכם מבורר בירור גמור שהטעו אותו:

גם מה שכתבת וז"ל הגם שנאמין לו שהטעו אותו וכו' לא היה הטעות רק בקיטור הקנס ואין עליהם רק תביעה ממון וקיטור

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

טחב נקולר ולהי סרחבתי בפירוש דבריו. וסביא לו ראיה שמלא בגדיקות ישמות וטא שנמלא החולב במקום נקב עכ"ל. וס"ל למהרש"ל דר"ל דדוקא כשנמלא החולב על בריאה במקום הנקב הוא כשר אבל כשנמלא רחוק מן הנקב הוא טרפה. אבל מ"מ מבואר שהוא סברה לים דכשנמלא החולב' בתוך הנקב הוא כשר במכל שכן ונלא לאותן דברים שכתב' בשם ר"י ז"ל ואין למלא לסם טעם. ואע"ג שמלאתי שוד שם בספר מהרש"ל הנ"ל שכתב על דברי הרוקח שמזכיר נמעלה וסיימו טעמא מאחר שאינם יולאים אם כן כשר נתקשה שחולבת בחוכם מחיים. דאי פירשם לאחר מיתה היה נמי עתה מוצרת ויולא ויש לחוש לדבריו כי מסתמא כן קיבל מרבותיו עכ"ל. ואם כן לפי דרך זה אפשר למלא לאותן דברים שכתבת בשם ר"ז דאפשר דס"ל דכיון דנמלא החולבת בתוך הנקב ולא יצא לחוץ אמרינן שהחולבת נקבה מחיים ונתקשה החולב' בתוך הנקב כי לא יכולה ללאת מחמת שבריאה היתה מרתפת בחיי שבהמה על דרך שמעם הנ' שכתב שכלב"ו אבל מ"מ סברת בדויה היא כי מי הגיד לו זה אין זה כי אם דברי נביאות. גם לא מלאתי בפוסקים שכתבו כן בשם ר"י ז"ל כי ספר ר"ז הגדול היו נמלא בזמנינו זה. ע"כ אמרתי שאין לחוש לדברים אלו ואם נמלא החולבת בתוך הנקב יש להכשיר בשמיטות בלי שום מיחוש כי הסברת נוחבת שיש להכשיר יותר משאלו נמלא החולבת בחוץ כאשר כתבנו למעלה. גם הדברים שכתב מהרש"ל ז"ל מדעת עצמו שדוקא בשהחולבת נמלא בתוך הנקב לו עליו הוא כשרה ואם אלו הוא טרפה. הם גם כן דברים שאין לסם סמך וראיה לא מהגמרא ולא מהפוסקים. והבדיקות שיש שכתבת שנמלא בשן לשון זה והוא שנמלא החולב במקום הנקב אלו מר בר רב אחי מחיים עליה. גם הוא דבר שלי אפשר לנמלם שיהא נמלא שהחולב' ממש על הנקב. על כן הרולה להמיר בדבריו יחמיר אבל המקיל לא הפסיד:

ולענין פסק הלכה אני אומר ודאי אם נמלא נקב או נקבים בריאה ולא נמלא על בריאה שום מורגת אין לסקל ולהכשיר ולחלוה שעל ידי מורגת בלו. ואין לסמוך על הסברת הבודקים שאומרים שהם בקיאים בהכרחן לידע איזה נקב בא מחמת מורגת או לא. דכן משמע ליצא דגמרא דקאמר מורגת פליגי בה וכו' משמע דלא איירי פלוגתייהו אלא כשנמלאים המורגת בפניו שבזה דוקא אין לן כמ"ד לאחר שחיטה פריש וגם משמע כשנמלאים החולבים בפניהו בין נמלאו החולבים בתוך הנקבים או אפילו בחוץ על בריאה יש להכשיר ואין צריך לדקדק. שיסיו החולבים נמלאים דוקא על הנקב ממש או בסמוך לו ממש כי מי יכול לומר זאת. אלא כיון שאנו מוצאין החולבים בפניהו על בריאה יש הוכחה גדולה שהנקבים באים על ידי מורגת. גם אין צריך לדקדק שימצאו כל כך הרבה חולבים כמספר הנקבים כי מי יוכל למוחה שאפשר שנקלאה נפלו מעל גב בריאה כשמסתמא הבודק בבריאה בשעת בדיקה. אלא כשאנו רואים שנמצאים חולבים על בריאה ונקבים בריאה אנו חולין שמסתמא שעל ידי החולבים באו הנקבים והברה. אבל כשאין שום חולבים בפניהו אין להכשיר. ומה שכתבת שלדעת הרמב"ם אף אפ"י אלא נמלא החולבת אלא בצד הנקב מחמת שהחולבת מוחר. (ביאור דברי הרמב"ם בדיני מורגת) משום שכתב וז"ל חולבת שהיתה בריאה ונקבים וילאה והרי היא נקובה בחולבת הרי זה מותר חזקתה שאחר השחיטה תנקוב ואלא עכ"ל. ריא"ל דואם שום הברת ודקדוק בדברי הרמב"ם שיהיה שאפילו שלא נמלא חולבת בפניהו שיהא מוחר. שמה שכתוב חולבת שהיתה בריאה. אין פירושו שהיתה ובכשיו אינה בפניהו. אלא ר"ל חולבת שהיתה בתוך הריאה בפנים ונקבים וילאה והרי היא נקובה בחולבת ר"ל והרי בפניהו הוא שהריא' נקובה על ידי החולבת הן מחמת שנמלאים החולבים עדיין בתוך הנקב או אפי' שנמלאו על בריאה על כל פנים ידוע הוא מכח זה שהנקב בא על ידי החולבת אלא שאין אנו יודעים אם נקבה וילאה קודם השחיטה או לאחר השחיטה הרי זה מותר שחזקתה ועכשיו של החולבת הוא שאחר השחיטה היא מנקבת ויולאת. כן יש לפרש דברי הרמב"ם. ואם כן אין כאן שום הברת בדברי הרמב"ם לסקל. על כן אין לזוז ממה שכתבתי. הלא"ד כתבתי לפסק הלכה אלא הסרוד מאיר בן מהר"ר גדליה ז"ל ס"ס חתן הגל"ר הגאון מהרר"ן כ"ן ז"ל ס"ס:

שאלה קכח נדרש נדרשתי ע"ד שאלה הנגוסה אצל ר' דניאל בן הק"ר יואל מק"ק קר"ס נב"ן אחר הלך מאשמו למדינת מאסקוו"א בעת הנלחמת שלהו עליה המלך יר"ה עם הכתי מלחמתו כאחר הרבה יהודים הלכו עם עם יין שרף וסחורות אחרות למכור לאנשי המלחמות. והלך גם זה ר' דניאל עם שתי עגלות יין שרף ושאר סחורות ולא אחר לביאתו כי הונד עליו שנהרג שמה כאחר הוצר בחוקף הערדות שהוגבו בב"ד. ואותו ר' דניאל היה בו סימן דסיימו שהיה לוחרו עקום וכשהיה הולך היה לוחרו נוטה ושוכב על כתיפו.

וזהו חורף הערדות שהעידו על פנין זה

כמר יהודה בר יחיאל העיד אין שבשביו אריה אנשי המלחמה על העיר הגדולה הנקר"א סטאליג"א במדינת מאסקוו"א היה הוא עם בתוך הבית שהיל דאחרן פולי"ן ובא לעם אים אחר ושמו היה דניאל והעיד שהוא בעל בית מק"ק שדה לב"ן והביא שני עגלות יין שרף ומכר אם בפרוטרות ונתעכב שם עד שנעקרו החיל ממקומם לצור על עיר אחרת והלכו גם היהודים שהיו בתוכו החיל עמהם. וגם אותו דניאל הלך עמהם עם שתי עגלות יין שרף ויותר הוא לאחור לבדו בסבת שנשברה לו עגלה אחת ונתעכב לתקנו ומצרתו הגיעו בת אחריהם עם עגלה אחת ושאלו אותו איה אדונך דניאל הנ"ל והשיב שהוא מתקן העגלה שנשברה לו בנפילתו ואיה לו אילך עם העגלה האחת והוא יבא אחריו. ואחר כמה שעות בתו הגיעו והסיתו לפי חומן. וז"ל שלו ר' יהודה הנ"ל בנ"ח כמה שעות דער נאך זיין קומן. כמה נכרים אוב בתנין נתנגנו לפי חומן עם הלא זיא ימים נפרעגנו וויא מאסקוי"ב אנלדאטין סתנן פיל סוחרים אום גברוכטו דיא דא התנן פלעגן מיט אומזרם פחלק לו גיין אונד התנן נזתנגנ וויא אונטר דיא סומרים ווער גוועזן איין יהודי מיט אייגם וותנגן יין שרף איין קרומן הלא הלא דער יהודי נהתנ כל זה הגידו הנכרים ל"ח ובעבר קודם סוכות שנ"ח. ובתוכם שנ"ח הוגד ליהודים שהיין שרף של דניאל הוא נמלא ביד פרץ אחד ושאלו את הפרץ. והשיב שהוא עם כמה פרצים הלכו גם המה אז אחר החיל ופגעו בתנאי מאסקוי"א ושלו מידם היין שרף הנ"ל:

ועוד העיד כמר יצחק בר יעקב שדניאל בן הק"ר יואל הנ"ל היה עמו במדינת מאסקוו"א וביחו שם בכפר אחד ולאחר שנשמע שהריגה הכיר הוא את שחורתו. ועוד הוגבה בב"ד עדות אחרת שהעיד כמר משה בר פסח שבשביה שם במדינת מאסקוות עם ד' או ה' יהודים באו שני יהודים מהעיר הגדולה סטאליגא שאל הוא אותם אם ראו שם יהודי אחד שנקרא דניאל ויש לו אותר עקום. והשיבו אותן שני יהודים וז"ל בל"ח מר אין אום נעקומן. ואחר ב' שבועות אמר ליהודים פרץ אחד דרך שמועה שאמר לסם בלשון זה אין יהודים שלעפע אייך ניע אום אין דער שטאט מאסקוי"א דארטן ביינא דער סטאליג"א אין אין יהודי אום ניקומן ושאל הוא את הפרץ אם יוכל הוא להגיד איזה סימן באותו היהודי שנהרג שם והשיב וז"ל בל"ח מר אם שטיוזן אום נערגאן אוב אאט נהאט אין קרומטן הלא עכ"ל. זהו חורף וחמלית הערדות אשר יש לבנות עליהם יסוד שריותא דאתחא דא:

תשובה בפרק ב' דמילתא לבעי' אסור אי סימנין דאוריתא אי דרבנן ולא איפשטא גם בפרק בתרא דיבמות אמתמיהי דקתני אעפ"י שיש סימנין בגופו ובכליו וכו' פריך לימרא דסימנין לאו דאוריתא ומימיהו מלא קבר בכיס וכמרנקי וכו' לא קשיא הא רבי אליעזר בן מהבאי. והא רבנן. דתניא אין מעידין על הטומה ר' אליעזר בן מהבאי אומר מעידין מאי לאו בהא קא מפלגי מר סבר סימנין דאוריתא ומר סבר סימנין דרבנן. ואיכא תרי לישנא דרבא לחד לישנא אמר רבא דב"ע סימנין דאוריתא וסבא בטומה מאי' בבן גילו קא מפלגי וכו' ואיכא דאמרי אמר רבא דב"ע סימנין דרבנן ובטומה סימן מובהק קא מפלגי מר סבר טומה סימן מובהק הי"ל ומר סבר טומה לאו סימן מובהק הוא ופרש"י מובהק הוא ואע"ג דסימנין דרבנן אסיקן כי אלו סמכינן אפילו אאיסור דאוריתא. והרי"ף והרא"ש לא כתבו אלא לישנא בתרא דרבא דאמר דב"ע סימנין דרבנן וכו' א"כ משמע דסבירא להו דסימנין לאו דאוריתא ולא סמכינן עלייהו כי אם לענין חבישת ממון בגון להחזיר אבדה אבל לא לענין איסור אבא אינו וכן נראה מדברי הרמב"ם בכמה מקומות:

אמנם כל המפרשים הוספות וי"ל והכמ"מ גם האחרונים בהשיבותיהם כולן סבירא להו דכל זה לא אירי אלא בסימנים שאינן מובהקי' גמורים אבל בסימן מובהק גמור ליכא

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

למ"ד ואליבא דכולי עלמא מטיילין אחם על פיסם ודברי המפרקים סלם סלא סמם כתובים בדברי הכ"י בסימן י"ז לעור ה"ה והביא לראיה מהא דאיתא בפ' שתים שלם בני הכנו חרי חלמידי חכמים מי דמי סתם קלמרי סימנין ונם בפרק כל הבנו אמחניתין המניח נם ואבד סימנו וכו' מסיק רב אחי אמר כגון דקאמר נקב יש בלד אות פלוני דהוי ליה סימן מובהק ודוקא בלד אות פלוני ופרש"י בלד אות פלוני דהוי סימן מובהק דאין לך עדות ברורה מזו מספקא ליה לרב אחי אי סימנין דאורייתא או דרבנן ולא סמכינן עלייהו בלאיסור אבל אי סימנין בעלמא. מכל הנה מבואר בהדיא דאפי' אי אמרינן דסימנין דרבנן ולא סמכינן עלייהו באיסור אבל אי אמרינן דרבנן ולא סמכינן עלייהו באיסור אבל אי

מ"מ אפי' מובהק סמכינן אפילו אפי' באיסור אבל אי

ולדעתי אין לראיה גדולה מזו ממה דקאמר בגיטין בחרא דרבא דכ"ע סימנין דרבנן וסבא בשומא אי' מובהק קא מפלגי וכו'. מבואר בהדיא דאפילו בהאי ליבא דאמרינן סימנין דרבנן אפילו אבי בסימן מובהק כ"ע מודים וסמכינן עליה אפילו באיסור אבל אי אי אי

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

אבן עדיין אנו צריכים לחודש ושיון גדול בברייתא דסך אחתא מעמא דשוכדא דא נעשה בעת המלחמה. ובפרק שאלוה שלוש אבנים לן עד אחד במלחמה מכו מעמא דעד אחד מסיתן משום דמילתא דעבירה עבדיי לא משקר כבי נמי וכו' או דילמא מעמא דעד אחד משום דאיכי דייקא ומינכסא וסכא לא דייקא וכו' ולא אמשיתא. וכתבו שתוספות בשם ר"ח דכיון דלא אפשיתא אין אשה ועד אחד נאמן וכל שכן עכו"ם מל"ח. וכעמעם משום דחיישינן דאמר בדדמי. ואפי' לפי שבתות פרי"ח וברא"ם דכתבו דבעיין דיפשיטא ממקום אחר מבהות עובדא בפרק בתרא ההוא דעבע בדיגלא וכו' הא כתבו דלא סמכינן אעד אחד אלא כש"ג דאיתא שאם היה דאשקיהו וחזיכו לאחר וכו'. ודכוותא במלחמה בעיון שיאמר מת וקברתיו ואף על גב שבראב"ד ס"ל דלא בעיון שיאמר מת וקברתיו. וכן כתוב בתשובות הרמב"ן שמקלת שאחרונים אמרו שהוא נאמן באומר מת שאם דעתו טעה. ועמעמא הוא משום דס"ל דהא דלבעיא לן עד אחד במלחמה מכו לא משום דאיכא למיחש לעד אחר שאומר בדדמי הוא דלבעיא לן אלא משום דמסתפקא לן אי עמעמא דעד א' משום דאיכי דייקא ומינכסא והכא כיון דאיש מלחמה בשולם לא דייקא. אבל לאומר בדדמי ליכא למיחש כלל בעד אחד וכיון דחזינן בשובדא דהוא דעבע בדיגלא דעד אחד מסיתן שמע מינה דעמעמא דעד אחד לא הוי משום דאיכי דייקא ומינכסא דהא אאש לא דייקא ומינכסא דמיש שאין לאש סוף כמלחמה דמי ואש כן עד אחד נאמן במלחמה אפילו לא אמר מת וקברתיו דלגבי עד אחד לא אמרינן דאמר בדדמי. הא איש אש הרמב"ן וז"ל מ"מ מי יקל דאשו בדבר תרוס כנגד אבות העולם. וכן הר"ן בחשובה כתב על בעלי הברא זו וז"ל ובודאי דברי נכונים כן וקרובים אל הדעת אבל מאחר שהרי"ף והרמב"ם הסכימו דכל במלחמה ודכוותה חיישינן לעד אחד דאמר בדדמי. מי יקל דאשו לאבל באיסור אשה איש כנגדן. וכ"ש הר"מ מחמיר בדבר יותר דלדידיה אפילו באומר קברתיו לא סני. אלכך בנדון זה אין לסמוך על דברי אותו מסיח לפי תומו שמת פלוני בעת הדבר דכיון דאפילו בעד אחד בעיון דאמר קברתיו וכל שכן בברכי מסיח לפי תומו עכ"ל הר"ן. ודבר ומלחמה אין אחד לבן בדאיתא בגמרא וכן תופס הרשב"א לעיקר בתשובותיו סימן תתקפ"ז וכן הריב"ש סימן שע"ז וכן רבינו יהונתן. ואם כן בנדון דידן אלא אמרו הבברים וקברתיו אבל שריותא דאסיתא לגמרי בכלל. ואם ימלא על הדעת לסמוך על דברי התשובה במרדכי שכתב בפרק ב' דיבמות וז"ל וסברת אלב היא דלא שייכא אותה בעיא בברי שאין נאמן כי אם בחיסה לפי תומו דבמלחמה ישראל המחבוין לכך להחיר. י"ל דבעמה במלחמה נתן לבו להעיד ולהחיר על הדמה ודבר הסוא לחיות. אבל מבו"ם שמספר מעשה לפי תומו. ולא שם כוונתו לשם אותו דבר אינו אומר אחר הדמה. כי אם כתבר לאה וסברא נותנת דלא שייכא בעכו"ם. וכן הסכימו הר' נתן בר שמעון ור' שמחה בר שמואל מבל". אלא בתשובות הר"ן בתבר כתב שאוש דבריו וז"ל וכיון דאמילו בעד נמור בעיון וקברתיו כל שכן בברכי מסיח לפי תומו. וכן כתב ר' יוחנן שאין נאמן בחלמה בשולם לומר לאומר בדדמי וכן משמע מדברי בעל ת"ה סימן ר"מ וכן בתבו סימן קפ"ז דגם ברכי מל"ח שייך לומר דאומר בדדמי. וכן מסר"י ווי"ל סימן מ"מ בחמיר מאד בברכי מסיח לפי תומו ואשה שמא אמר בדדמי ואף שבתשובת רבי אליה מזרחי סימן ל"ו מביא דעות לסקל. מ"מ כיון דכל הני אחרונים פוסקים לחומרא ואלא כדברי המרדכי מי יקל דאשו לאבל באיסור אשה איש. ולכאורה איש נראה להביא דאיש ולסמוך ולסקל אל מה שכתב עוד שם המרדכי וז"ל וכל מה שאמרו שאין נאמן במלחמה. כגון שאוש הולך לבלחם לברוח או לילבא ויבוא בתוך המלחמה אבל אם אלך בדרך בתוך למערכת המלחמה לקוות אבל וזיחם בשה לא אמרה בדדמי שברי נכוג הוא שבני אדם הולכים בלא שיון לראות המלחמה שאין מקפידין עליהם. אלכך לא אמרה בדדמי. ועוד לא אמריה מת במלחמה אלא אם כן נהרג או מת במקום שהיתה המלחמה בדאמרינן בהאשה דאיתו אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא אבל אם אמרה מת על מעמו מהימנא אלמא דוקא מת במלחמה. ואם מת או נהרג בראוק מקום אבל איתה המלחמה הייתו כמת על מעמו וכן מעמא ביהושלמי וכו' עכ"ל ואמ"נ לשון המרדכי מעמא דלעניין נאמנות אשה אייני נמא דכל שכן בעד אחד דלא שייך בכש"ג דאומר בדדמי. ועוד מדכתב המרדכי דברים אלו על סברת

דעד אחד במלחמה מהו. מעמא דס"ל דבעד אחד נמי דינא הכי. ואם כן בנדון דידן נמי דלא היה אותו דיינא הוקן לאלחם בתוך המלחמה רק לחטור יין שרף ולקנות שלל ובזה גם לא נהרג במקום המלחמה אלא אלאחר שנשקרו אנשי המלחמה ממקומם והלכו לאש לגור על עיר אחרת דרשו הזאלדאטען אחרי הסוחרים ונהרג אותו דיינא בחוכם. ואם כן אם היה כאן עד אחד לא שייך היה לומר דאמר בדדמי. ואנו סדין נמי בעכו"ם מל"ח דדין אחד יש לאש כנזכר: (ביאור דברי המרדכי בס"ב דיבמות בס"ב וכל מ"ש אין נאמן במלחמה וכו').

אמנם כי דייקת שפיר בדברי המרדכי מבואר בדבריו דלא חיישי אלא בעניין שמת או נהרג במקום שלא היה לא להיות ולא להעשה או להעד אוש פחד שגם הוא יהרגו ולכך לא אמרינן בעניין זה דאומר בדדמי. אבל לכך נתכוון המרדכי במה שכתב שברי מיהוג שבני אדם הולכים בלא כלי זיין לראות המלחמה שאין מקפידין עליהם ר"ל ולכך לא היה לאש אוש פחד שמא יהרגו אלא שנהרג הוא לבדו מחמת איזה סבה שלכך לא אמרה בדדמי. וכן מדמדמה מה או נהרג בראוק מקום אבל איזה סבה שלאחמה לאת אל מעמו. אבל דאיתי בבהאי גוונא שהוא דומה לאת אל מעמו אלא היה לא אוש פחד שמא גם היא תמות. אבל בנדון דידן שדשו שאנלדאטען אחר המיל והסוחרים לברוג אה כל מה שיאלאו. אם כן כל שנמלאים אש אן נהרים אן יהוריים היו בוטש בהריגה ואם כן נקרא מקום זה מקום המלחמה. ואם כן ודאי הוא דשייך בעניין זה לומר דאומר בדדמי דהכמלא מאותן שרודפים לא המתין לראות עד שיתות אלא היה ממהר להמלט על נפשו וכיון דחזא דמתו ליה בגיהא או ברומחא סבר ודאי מת כדאמרינן בגי אשה בהמלחמה. (דין אין חילוק בין מלחמה ולאחרים דמלחמה לענין אוש אשה הוא הוא מוכלא מתוך מוגיות הבלבה דיש פרק האשה שלוש הבעיות לא החזיקה וכו') . ועוד דיש לחוכיח מהגמרא ערוכה ריש פרק האשה שלוש דאפי' בבאו עליהם לאחרים בעלמא שייך לומר דאומר בדדמי. דאיתא שהם הבעיא לאו בחזיקה היא במלחמה מהו מי אמרינן אם לא לשקר וכו' ת"ש נפל עליהו נכרים נפלו עליהו לאחרים הוא מה ואני נלאי נלחמת. ופרש"י וז"ל ואם שכא דהיא אחזיקה וקתני נלחמת אלמא אמרינן מה לי לשקר. ומאי שהם כדרב אידי דאמר רב אידי לאש כלי זיינה עליה. ופרש"י שהם כדרב אידי כלומר שכא כיון דמלחמה קבועה היא דאיסי הוה בסדיה לא אמרה בדדמי אלא בעבר אחיא אם בעת דמה דאשה לא מסתפיא מלאחרים עכ"ל. והשתא מבואר בהדיא דאין חילוק בין מלחמה לאחרים דגם בלאחרים שייך לומר דאומר בדדמי. דאש לא כן מאי ס"ד דבעי למעשה מלאחרים למלחמה. וגם מדדמי ליה שהם כדרב אידי וכו' מבואר בהדיא דאי לא מעמא דאשה כלי זיינה עליה הוה אמרינן דאומר בדדמי מפני שמחירא לעמוד אש עד שיתות כמו במלחמה. וא"כ בעד אחד דאין כאן מעמא דכלי זיינה אמרינן דאומר בדדמי כמו במלחמה גמורה. ווי לאיס מבוארת שאין לחסכחיקה כי אם הסכל ומחשבת. וא"כ אל כרחך אנו לריכים לומר דהמרדכי לעניל אייני דוקא בגוונא דאין לו ולהאשה או לבעל שבעת הסריגה אלא שנהרג מחמת איזה סבה שלא הבה עליה. אבל במקום שיש סכנות הסריגה שייך לומר דאומר בדדמי אפילו אינו כי אם לאחרים בעלמא. וכיון שבבר הוכחנו שהוכחה מרוב הפוסקים שגם בעד אחד ישראל שייך לומר שאומר בדדמי. וכן בברכי מסיח לפי תומו אם כן כי נפלו עליהם לאחרים נמי שייך לומר דאומר בדדמי. וא"כ בנדון דידן נמי שהדבר אחרים האזלאטען ונפלו אותם והרגו אותם ואיהודי היו בסכנת הסריגה פשוט הוא שייך לומר דאומר בדדמי כנ"ל. ואין לסמוך על עדותם עד שיאמרו וקברתיו כמבר למעשה וא"כ נפל ברוחא דבר אחרת בשומקא דבירא:

אך אמנם מאחר דיש מקלת ברוחא דבעיא שהם טוה שבעד אחד לא אמרינן דאומר בדדמי. וגם יש בהפסו לסברת פשוט שברברי מסיח לפי תומו לא שייך לומר שאומר בדדמי כמבר למעלה. וגם נדון דידן איינו מלחמה גמורה. יש לנדד ולומר דסברת טוהנת שאותן האזלאטען שרדפו אחריהם לא באו להלחם עמהם ולא נחבוטר להרוג כל מי אשר ימצאו רק באו לשלול שלל ולבזול מן הסוחרים כל אשר ימצאו וא"כ טבל לומר שלא היו בסכנה אלא אותן הסוחרים שהיה בידם איזה סחורה. ולפי הראה מתוך לשון הרעיות שאותן הבברים שבאו אחר כך והגידו שהרגו הרבה סוחרים לא היו מן הסוחרים ואפשר שהיו פרלים. שהרי בעדותו של כמר אשה בר פסח יש שאריך אחר הגיד לשם שנהרג יהודי שהיו בו שיעון

סחרים

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

מחכרים . ואם כן מכל טעמ מאותן שנכרים וספרים שמגידים לא היה עליהם פחד של הריגה . וגם מוכל טעמ שלא היו כלל מסמלמים שבאו עליהם שמלדתמין רק היו עומדים מרחוק ורצו את הסריגה . לכך יש לסקל ולומר דלא אמרי בדדמי ויש לסמוך על סעדות המחברת לסמיר המשה סכ"ל . והגם שנאמר שלא היה מן סרלוח לסמוך על כל סכ"ל לבד להקל . מ"מ ראוי לגרף כל הדעות שלנו שטעמים לסמיר למה שמפריין יש לגדל שוד שחיבים לסך מחמת מחוך סמדות הסמי שהמיר מסם בר פסח שכשבאו הסני יהודים מסמיר שמאליי"ח שלא לאותם אם ראו אותו דמאל והסיטו בל"ח שחמת עד אין לוס נקומן. ואם כן יש לחלות ולומר שאותם שני יהודים היו גם כן שם בשעה שנסרג ולא שנסרג . ובשני עדים הבסיטו כל הפוסקים זולת הרי"ף דאפילו אמרו מה במלחמה נאמנים דאמרי עדים לא שייך לומר דאמר בדדמי. וכן כתב שם הרא"ש וסביא ראיה מסוגיא דנמרא שם וכתב וכן משמכרת דבתר שהרוחת דתרי שהדי לא דייקינ עכ"ל . ואפ"ג דאותם שני עדים לא באו לסמיר בפני ב"ד כי אם אותו משם בר פסח שהוא עד אחד שעיד שהגידו לו שהני יהודים שהבריחם עכ"ל . מ"מ אין ראיה לחלק בזה בעדות אחת . ושוב יש לחלות לסקל ולומר שאותן יהודים לא היו שם בשעת שהריגה דימת שמת אמרו בדדמי . אלא שבאו לעקוש שהוא לאחר שהמשה ומלאו לאותו דמאל מת הרוג . והכירוהו בעכימת עין ובסימנין שאין בו שם ספק לסמוך עליהם . וכיוצא בזה אותה בתשובה מיימון שתחלת חזרנו על כל לידי לדיים וכו' והביאה בעל פ"ם סי' ר"מ בשם מהר"ם דאם שעיד שעד לאחר ג' ימים לא אמרינן לא מהני עדותו כדאמר אין מעידין עליו לאחר ג' ימים . דכיון שמעיד בשתים שנסרג אמרינן שידע ודאי שנסרג כגון שראוהו מיד והכירו או שהי' עם הסוגנים ולזה שברגוהו עכ"ל . וא"כ בנדון דידן נמי אין לחלות להשמיר ולומר שמת לא היו שם אותם שני היהודים בשעת הריגה וגם לא מלאוהו אח"כ הרוג והכירוהו ומה שהגידו שנסרג לא אמרו זה אלא ע"פ הקול שכבר יצא שם באותו שהיל שנסרג יהודי אחד באותם הריגה שנסרגו הסוחרים שהגידו אותן הנכרים שהעיד כמר יהודה בר ימיאל ואותן הנכרים שהוציאו קול זה שמא אמרו בדדמי כחבר לעצלה . לא חליק לומר כך . אלא חליק להקל לומר שהיהודים עצמם ראוהו כחבר בהסוא דתשובת המיימון . ואע"ג דכעל תרומת הדשן חילק שם מהברת עצמו ואמר דלא אמר מהר"ם כן אלא לענין עדות לאחר ג' ימים אבל בשם שיש לאיתם בנוף העדות יש לחלות להשמיר ולומר שאם בשם דהגילין עצמא לאימר ועיין שם וכתב ולפי זה נראה ג"כ אם ראוהו עכשו בשיש שאין לחם סוף ואשתו רחוקה ממנו בשלכות אחרת וילא קול בשקומה שבעלה מבא . אחר כך כתב בחור אחד לאחיו דרך שמועות וכו' על ראוהו שלזה שמת והזכיר עליו בכתיבה בהדיא שיתה והסביבה לא הזכיר אין חוברים נחיל אח אשתו וכו' אלא דהכי אמרינן דהא דכתב הכתיר על ראוהו שמת זהו שמתמת הסביבה כמו שיצא קול כבר וכו' עכ"ל . הלא מי שיש לו עיניים לראות יראה שיש חילוק בין דבריהו אלה ובין הסיא דה"ה דשם באנו לומר ולחלות על בחור שמעיד שמת אחר כך כדרכו ולא כמי שיצא הקול שנפגע לכך אין חולין לסקל בנזכר . אבל בנדון דידן אין אנו באים לחלות ולומר שהשני יהודים בלא לבעות לא לרוסיף על לאותו הקול שיצא על לאותו דמאל איך שנסרג בתוך לאותן הסוחרים שנסרגו בנזכר לעצלה אלא שאנו חולין לומר שהשני יהודים היו ג"כ בשעת לאותם הסרגה לא מלאוהו אחר כך הרוג והכירוהו וזה נוכל לומר דגם בעל ת"ם מודה . ואם לחשך אדם לומר הלא אפי' בלא עת מלחמה מגריע הרמב"ם בנכרי מסוים נפי תומו שיאמר וקברוהו . אף אחה אמור לו אלא כתב מהרמ"ל בתשובה סי' רכ"ג וז"ל מסקנת דמלאת אלא נסגו הסולם כלל לומר וקברוהו עכ"ל . ושוב הלא כתב הס"מ והר"ן בתשובותיו וה"ם שיטת ר"מ דלא הגריך הרמב"ם לומר וקברוהו אלא בשעת שיצא הקול לאותו הרוג שנסרג אם הסיהודי אלא לומר היהודי שיצא עמי מת אבל בשמזכיר שמו אפי' הרמב"ם אין גריך לומר וקברוהו . ובנדון דידן בנזכר שהזכירו הסכרי הסוחרים מוכסקין ודאי שיחיים מוכסקין אין לך עדות גדולה מהם בחכר בתעלה . ובמקום שיחיים מוכסקין אין גריך להזכיר שמו ושם עירו דשיחיים מוכסקין עדיף מיניה . הלכך בלאי ספק

סוף שגם לרמב"ם בלא עת מלחמה אין גריך לומר וקברוהו :

מבל הלין מעמין מלאם לע"ד דסך אחתא שריא להבשא אף כי נדחקתי קלת כי סרבה משנו מכמיש לתקנות העצומות.

אך בשיסכימו על שריותא דילה עוד מתקי וגדולי בעלי הוראה לי היכי דלמתיא שיבא מבשורא . נאם הסלוד בעת בטרדת עבודת הש"י ותורתיו הקדושה . לרוות למאון בני ישיבתי הגדולה והמשובה ישיקא וקשיקא . השומדים על מעמר פקודת דת מולשה . כה יוסיף ה' אלף פעמים וכו' מאיר בן מהר"ר נחלי"ם ז"ל ס"ם תתן המל"ך הגאון מהרר"ן כ"ן ז"ל ס"ם . יום ה' לפרשה כי פי המדבר אליכם שע"ג לפ"ק פה ק"ק לוצו :

בעזרת האל אתחיל והוא יאיר עיני במאור תורתו

שאלה קבט נדרש מהרשמי לעיין בשריותא שאשה הטובה מרת ריב"ל בת כמר עבריל שמש מלבו"ב היושבת עגונה זה כמה שנים בלמות חיות מבעלה כמר שלמה בר ירוחם בוכה והמעתה על לחיה מתרפקת על ימי נעוריה אשר עלרה בשני זיקות זיקת שבעל וזיקת יבמה כי בעלה בנים לא היו ולא הים לו אח היה נקרא בשמו קלוימוס וגם הוא הנשם בין הקדרים ועד היום לא נודע מה היה לו . ואתה נוחם עדותיה ויגדקו ולפני מחאנגה באה נוכל למלא דרך על פי דת תורתינו הקדושה לשחיה ממאסוריה . אלא תשא עגונה כל ימיה . ובשיות שהרבה והרבה משנו חז"ל לתקנות הענוגות שבנשחי לאשי שנה שלפוש ריסטא הוא דבר קשה מעשה שגרוך מילחא דא עיזוי טובת בפרע העדיות על היבם שהראה בתחלת הדעת אלא היה שבכרי מסיח לפי תומו ויתר הסתיות דחזינא בהו . אשר יותרו בדברינו כאשר יורונו מן המשים . ובראש מחניא בשתרת ויקח הבעל . ונאמר :

תשובה אלא שמש אלבש רוחה ביבראל שמשיאין אשה ע"פ נכרי מסיח לפי תומו שמא פלוני והשומע הדברים מפי הנכרי וכא לב"ד ומעיד ששמע הדברים מפי הנכרי משיאין אותה אשה על פיו כמבואר בפרק בתרא דיבמות ובכל הפוסקים הראשונים והאחרונים אך גריך שיזכיר שמו ושם עירו דשא לפילו בעל ישראל תנא בתוספתא אין מעידים עליו על שיהיו מכירים שמו ושם עירו . וכן כתב הרמב"ם בסוף הלכות גירושין והביאו הטור א"ם סימן י"ז ישראל שאמר מת יהודי עמנו במקום פלוני וכך לוריתו וכו' אין אומרים באומר דשמן פלוני הוא עד שיעיד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו עכ"ל . והנה בנדון דידן העדים הנ"ל ששמעו מפי הסוחרים ופרנסים שהגידו במסיח לפי תומם אין שבשכרך הגדולה במדינת מאסקוו"א נפטר שם יהודי שהיה נקרא אלוה אלמון מלבו"ב וקלמה אחרו שהיה לו אשה בלבו"ב ויחר הסוחרים שהגידו לו כמבואר בתוף העדיות למעלה אלא שהיה שמו ושם עירו וא"כ אין לשמשש בחתר וגם אלא יהוא ומפורסם בקי"ק לבו"ב אלא נפקד מהם אים שהיה נקרא בשם זה ושאלך למדינת מאסקוו"א כ"א בעל אשה זו וכדאי' בחוספתא וכתב הרמב"ם ז"ל אבל אם אמר אינא מעמנו מעיר פלוני ומת מתפשים באותה שעיר אם לא ידע אלא הוא מנשא עכ"ל . ואם יעמוד הסוגן אלא הנכרים לא היו שם עלמה מכירים אותו יהודי שמת שם במדינת מאסקוו"א בעיר הנ"ל שהיה נקרא בשמו אלוה ושהיה מלבו"ב אלא על פיו של אותו היהודי עצמו . אלא כתב מהרי"ק שורש קפ"ם וז"ל ואע"ג שהיה לא היו מכירים אותו ולא יודעים שמו כי אם על פיו מעיקרא דמהני ואפי' בשאם אחת שאומר ששמו כך וכך ודאים ברורה מדברסיון אלהי יכמות מעשה באדם אחד שבא לשעיר וכו' ז"ל ר' מרפון האיך אחה יודע בעדות אשה זו אמר אני והוא היינו הסלכים בדרך וכו' אמרתי לו ייחר כתף אריה אמר לי יפה כוונת שבך קורין אותי בעירי יותן בן יסומתן אדרי' דמכפר ביתי' . לימים אלה ומה ושמיא ר' מרפון אם אשתו . אמר לך דאע"ג דלא הוחזק לו ששמו יותן בן יסומתן כ"א בספור בעלמא בתקלאי . אפי' אמר אמתי לו מרפון אם אשתו . אמר נמי לא שנא . ומתוך ראיה זו שהבאתי הוכיח רבינו אשר דלא בטיק שיכיר אמר לאותו אדם שעיד שעליו שמא רק שידע שמו וסמך עליו אלבה לעשה עכ"ל . וא"כ הוא אדון בנדון דידן שאע"ג שלא אמרים הנכרים אותו ושמו' נקרא בשם זה כי אם על פיו אמרי . ואע"ג דשם אייבי בעל ישראל ונדון דידן שמסיחים שם נכרים . אין חילוק בזה דכבר כלל מהר"ם בתשובה וסיא בתשובת מיימוני שכתב שם דכל מאי דמסיחן עד אחד ישראל בעדות אשה מסיחן נכרי בתסיח ל"ם :

אלא שיש עדיין לחלק על זה ולומר שמאחר שמעשה זה הי' בעת המלחמה ובמלחמה אין לסמוך אנכרי המל"ח . (ניחוח על

פנים

הנכרים . ואם כן בכל לומר שאותן הנכרים וספרים שמגידים לא היה עליהם פחד של הריגה . וגם בוכל לומר שלא היו כלל מסמלמים שבאו עליהם שמלדתמין רק היו עומדים מרחוק ורצו את הסריגה . לכך יש לסקל ולומר דלא אמרי בדדמי ויש לסמוך על הסעדות המחברת לסמיר המשה הכ"ל . והגם שנאמר שלא היה מן הרלוח לסמוך על כל הכ"ל לבד להקל . מ"מ ראוי לגרף כל הדעות שלנו שטעמים לסמיר למה שמפריין יש לגדל שוד שחיבים לסך מחמת מחוך הסמדות הסמי שהמיר מסם בר פסח שכשבאו הסני יהודים מסמיר שמאליי"ח שלא לאותם אם ראו אותו דמאל והסיטו בל"ח שחמת עד אין לוס נקומן. ואם כן יש לחלות ולומר שאותם שני יהודים היו גם כן שם בשעה שנסרג ולא שנסרג . ובשני עדים הבסיטו כל הפוסקים זולת הרי"ף דאפילו אמרו מה במלחמה נאמנים דאמרי עדים לא שייך לומר דאמר בדדמי. וכן כתב שם הרא"ש וסביא ראיה מסוגיא דנמרא שם וכתב וכן משמכרת דבתר שהרוחת דתרי שהדי לא דייקינ עכ"ל . ואפ"ג דאותם שני עדים לא באו לסמיר בפני ב"ד כי אם אותו משם בר פסח שהוא עד אחד שעיד שהגידו לו שהני יהודים הבריחם עכ"ל . מ"מ אין ראיה לחלק בזה בעדות אשה . ושוב יש לחלות לסקל ולומר שאותן יהודים לא היו שם בשעת הריגה דימת שמת אמרו בדדמי . אלא שבאו לעקוש שהוא לאחר שהמשה ומלאו לאותו דמאל מת הרוג . והכירוהו בעכימת עין ובסימנין שאין בו שם ספק לסמוך עליהם . וכיוצא בזה אותה בתשובת מיימון שתחלת חזרנו על כל לידי לדיים וכו' והביאה בעל פ"ם סי' ר"מ בשם מהר"ם דאם שעיד שעד לאחר ג' ימים לא אמרינן לא מהני עדותו כדאמר אין מעידין עליו לאחר ג' ימים . דכיון שמעיד בשתים שנסרג אמרינן שידע ודאי שנסרג כגון שראוהו מיד והכירו או שהי' עם הסוגנים ולזה שברגוהו עכ"ל . וא"כ בנדון דידן נמי אין לחלות להשמיר ולומר שמת לא היו שם אותם שני היהודים בשעת הריגה וגם לא מלאוהו אח"כ הרוג והכירוהו ומה שהגידו שנסרג לא אמרו זה אלא ע"פ הקול שכבר יצא שם באותו שהיל שנסרג יהודי אחד באותם הריגה שנסרגו הסוחרים שהגידו אותן הנכרים שהעיד כמר יהודה בר ימיאל ואותן הנכרים שהוציאו קול זה שמא אמרו בדדמי כחבר לעצלה . לא חליק לומר כך . אלא חליק להקל לומר בשיסיהודים עצמם ראוהו כחבר בהסוא דתשובת המיימון . ואע"ג דכעל תרומת הדשן חילק שם מהברת עצמו ואמר דלא אמר מהר"ם כן אלא לענין עדות לאחר ג' ימים אבל בשם שיש לאיתם בנוף העדות יש לחלות להשמיר ולומר שאם בשם דהגילין עצמא לאימר ועיין שם וכתב ולפי זה נראה ג"כ אם ראוהו עכשו בשיש שאין לחם סוף ואשתו רחוקה ממנו בשלכות אחרת וילא קול בשקומה שבעלה מבא . אחר כך כתב בחור אחד לאחיו דרך שמועות וכו' על ראוהו שלזה שמת והזכיר עליו בכתיבה בהדיא שיתה והסביבה לא הזכיר אין חוברים נחיל אח אשתו וכו' אלא דהכי אמרינן דהא דכתב הכתיר על ראוהו שמת שזהו שמתמת הסביבה כמו שיצא קול כבר וכו' עכ"ל . הלא מי שיש לו עיניים לראות יראה שיש חילוק בין דבריהו אלה ובין הסיא דה"ה דשם באנו לומר ולחלות על בחור שמעיד שמת אחר כך כדרכו ולא כמי שיצא הקול שנפגע לכך אין חולין לסקל בנזכר . אבל בנדון דידן אין אנו באים לחלות ולומר שהשני יהודים בלא לבעות לא לרוסיף על לאותו הקול שיצא על לאותו דמאל איך שנסרג בתוך לאותן הסוחרים שנסרגו בנזכר לעצלה אלא שאנו חולין לומר שהשני יהודים היו ג"כ בשעת לאותם הסרגה לא מלאוהו אחר כך הרוג והכירוהו וזה נוכל לומר דגם בעל ת"ם מודה . ואם לחשך אדם לומר הלא אפי' בלא עת מלחמה מגריע הרמב"ם בנכרי מסוים נפי תומו שיאמר וקברוהו . אף אחה אמור לו אלא כתב מהרמ"ל בתשובה סי' רכ"ג וז"ל מסקנת דמלאת אלא נסגו הסולם כלל לומר וקברוהו עכ"ל . ושוב הלא כתב הס"מ והר"ן בתשובותיו וה"ם שיטת ר"מ דלא הגריך הרמב"ם לומר וקברוהו אלא בשעת שיצא הקול לאותו הרוג שנסרג אם הסיהודי אלא לומר היהודי שיצא עמי מת אבל בשמזכיר שמו אפי' הרמב"ם אין גריך לומר וקברוהו . ובנדון דידן בנזכר שהזכירו הסוחרים הנכרים מוכסקין ודאי שיחיים מוכסקין אין לך עדות גדולה מהם בחכר בתעלה . ובמקום שיחיים מוכסקין אין גריך להזכיר שמו ושם עירו דשיחיים מוכסקין עדיף מיניה . הלכך בלאי ספק

סוף שגם לרמב"ם בלא עת מלחמה אין גריך לומר וקברוהו :

מבל הלין מעמין מלאם לע"ד דסך אחתא שריא להבשא אף כי נדחקתי קלת כי סרבה משנו מכמיש לתקנות העצומות.

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

פוגיים בגמרא דפ' פסחים פלוס עד פ' בפלמתא מהא וכו') שכרי בפ' בתמס פלוס ליתא עד אחד במלמתה מהו לי מדמיון ליס לתמס דאמרס בדמי לו לא ולא ליפסקא . ופסקו וסכימו כל גדולי הפוסקים דליט נאמן . ואין לפרס דסיינו דוקא כשאמר סעד בפירוס שמת ממס במלמתס דסיינו שנלמס עס לוכמי המלמתה ונהרג אבל אס אמר סעד שמת סתס כנדון דידן לא . זס ליט דסא ליון דבעיין לא ליפסמא יס לו דין אמס במלמתה . וגבי אמס מוכח עס מחוך הסוגיא דכשבא בעס המלמתה אפילו אמרה סתס מת ליט נאמנת דסא קתני עס מחניתין שלוס בשולס ובאה ואמרה מת בעלה נאמנת . מלמתה בשולס ובאה ואמרס מת בעלי לא נאמנת . משמע אפילו אמרה מת סתס . וכן דייק בגמרא תא שלוס בשולס . משום דבעי למפני מלמתה בשולס . נראה דבכי פירוס דדוגמא דסיכי דשלוס בשולס שאינה דסיינו כשאומרת מת סתס דוגמא זס כמי הא דקתני דבמלמתה ליכס נאמנת סיינו כמי כשאומרת מת סתס . וכן פרש"י עס אחר זס בגמרא אהא דבעי סתס המיוקס היא מלמתה בשולס מהו וכו' וכתב רש"י ולי קשיא תפשוט ממתניתין וכו' תניין מתניתין לייבי דאמרה מת סתמא ואשמועינן מתני' דסואיל ושלוס בשולס אע"ג דלא אמרס על מעמו בסדיא משסתמא מת מל מעמו קא אמרס ונזמן שיס מלמתה בשולס מת במלמתה קאמרס עד דאמרס מת מל מעמו מכ"ל ע"ס . וכן כתב כטור ח"ל וכן אס יש מלמתס ואמרס מת אפילו בסתס ליכס נאמנת וכו' עכ"ל . וא"כ סוא סדין כמי בעד אחד בעת מלמתה אפילו כשאומר מת סתס ליכו נאמן וא"כ לריך לפרס סא דמבעיא בגמרא מת במלמתה מהו סוי פירושו דסוי עס מלמתה וסעד אומר מת סתמא מהו וכן משמע מפרש"י שם . וכן לריך ג"כ לפרש דברי הטור שהבא ח"ל ואם יש מלמתה בשולס ובא עד אחד ואומר מת במלמתה אינו נאמן עכ"ל . אין פירושו שאומר בעד בפירוס מת במלמתה אלא רלס לומר שיש מלמתה בשולס ובא בעד מן המלמתה ואומר שהמת מת שם . וא"כ הואיל וכן גבי נכרי כמי כשבא מן המלמתה אפילו מסיח לפי תומו ואומר שהס פטרי מת שם ליכו נאמן . סגם שמעלה תשובה במרדכי פרק ב' דיבמות ח"ל ובברת הלב סיא דלא שייכא לאתה בשיא בנכרי שאין נאמן כ"א במסיח לפי תומו . דבשלמא ישראל וכו' אבל נכרי שמספר מעשה לפי תומו וכו' אינו אומר אמר שנדמס כ"א כאמר ראה וכו' וכן בסכימו כל' נחן ור' שמחס עכ"ל . הלא כל האחרונים שמיסס אנו שוחין לא דרכו בדרך סתרדכי שסרי סר"ן בתשובותיו סימן ג' כתב וז"ל וכיון דאפילו בעד גמור בעינן וקברתיו כ"ש בנכרי סמ"ל . וכן כתב רבינו ירוחם דאין נכרי מסיח לפי תומו נאמן במלמתה וכו' . וכן משמע מדברי ת"ה וכן בכתביו סי' קס"ח . וכן מסר"י ווי"ל סי' מ"ע בחמיר מאד בנכרי מל"ח . ואף שבתשובות מסר"ל אלים מחרחי מבית דשות לסקל . מ"מ מי יקל לאסו בלאיסור אבל אים נגד כל סני האחרונים שמיסיס אנו שוחין תמיד . ואין לאלק דבנדון דידן בעידו ביהודים שבאו שוחרים נכרים וכגידו שמת יהודי וכו' דמשמע נכרים רבים . ובשני עדים כתב סרא"ש דלא מיסינן דאמרי בדמי . זס ליט דלא אמר סרא"ש זס אלא בשני עדים כשרים אבל נכרים אפי' ק' אינס אלא כעד אחד . וכדאמרינן בפרק בתשה בטס גבי מיס שאין לסס סוף וסא מיס כמלמתה דמי ונעיס אפילו ק' כעד אחד דמי עכ"ל וא"כ ס"ה בנכרי סמל"ח :

אבנם גם זס יש לדחד לסיתר בנדון דידן בדברי' ברוריס ואתמייה שהרי כתב הרא"ש שתא"ג דבעיין לא איפשיטא בתקומה מ"מ איפשיטא מסיא דאמרינן בפרקן דלקמן סהוא גברא דשבע בדינגלית וכו' דמסיא דאמרינן דעד אחד נמיס שאין לסס סוף נאמן . ודוקא סיכי דאמר אסקיה לקמיס . וכן במלמתה היכי דאמר וקברתיו עכ"ל . גם כשאמר בפירוס מת מל מעמו במלמתה פשיטא דנאמן כמו גבי אשה וא"כ ס"ה גבי נכרי מל"ח . וא"כ יש סיתר גמור בנדון דידן שהרי בעדות של כמר ברוך בר יצחק כתוב שהשתרים הגידו ל"ח שהאר לקח כל המתון וקברו בכבוד גדול . וכן בעדות של כמר דוד בר משה סגיד הפריץ שקברו אותו בכבוד גדול וכו' . ואין קברתיו גדול מזה דפשוט הוא שאין חילוק בין אומר הבל לו הנכרי מל"ח אני קברתיו ובין אומר אני ראיתי שקברו אותו . וכן כתב הריב"ש סימן שע"ח וז"ל דקברתיו לאו דוקא אלא שהעסק בעלטול המקום למקום וכו' כדרך הסתים אנו אומרים לא נתעסק אלא שמעיד שהתעסקו בו אחרים בהא סני וכו' וא"כ ס"ס בנדון דידן . ושוד שלשון העדות של כמר דוד בר משה יהודים

שאמר שהגיד הנכרי ח"ל בר לא נשתארש אין דבר שמאלי"ל וכו' לשון זס משמע כמו שאמרו בפירוס בשום על מעמו כמונן ממנה דפשיטא דמשיאין אס אמאס . אבל אין אנו צריכין לזס כי דבר ברור הוא לסתיר מעשה שבאנו דסוי כאילו אמרו בפירוס מת וקברתיו . ובזס סותר מהאשה הכ"ל זיקת הנאל ואין בזה שום ספק ופקפוק . נאס מאיר וכו' :

ועתה נתחיל בהתירא דאתתא הנ"ל מצד זיקת חיבם .

שאלה קל תנן בפרק בתרא דיבמות ובעטו"ס אס היה מתכוון אין עדותו עדות . וגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא שבתכון לסתיר אבל מתכוון לסייר עדותו עדות . היכי דשיגן אמר רב יוסף בא לב"ד ואמר אין פלוני אחי את הנשתו זהו מתכוון לסתיר . אם בתס זהו מתכוון לעדות . אמתר מאי אמר ריש לקיש לא שנו אלא שמתכוון לסתיר וכו' אמר ליס רבי יוחנן לא כך היה מעשה ברבי אושעיא ברבי שאומר לא שנו אלא שמתכוון לסתיר אבל מתכוון לסייר וכו' ולא הודו לו חכמים . אלא מתניתין דקתני ובנכרי אס היה מתכוון וכו' היכי משכחת לס במסיח לפי תומו כי הסוא דהוה קאמר ואזיל מאן מיכא בי חיותי וכו' שביב חיותי מכ"ל . ופרש"י היכי משכחת לה דלא מתכוון לסייר ולא לסתיר ופשטא דגמרא משמע כל אלא בא לב"ד חשיב הכל מל"ח . והא דמשני הגמרא במל"ח הוי פירושו כלומר אלא בא לב"ד אלא הוי אזיל וקאמר בבנכו אובדי דמייתי . וכן דאיתי בתשובות בימין אחב בתשובה אחת שמפרש כן דלא מיקרי מתכוון לסייר אלא בשבא לב"ד ואומר אין פלוני מת אלא שיך לומר שנתכוון לסייר שמת . אלא שמיירושלמי למדו שפוסקים שאפילו לא בא לב"ד כל שנאלין אותו ומשיב זה ג"כ מקרי מתכוון לסייר . וזה לשון הריב"ש סי' ש"פ על עובדא דאתס שכתב ואם הנכרי שומע דבריהם ויבא גם הוא בתוכם לספר שמסם מכלי שאשלוסו דבר נתה לא יקרא זה מסיח לפי תומו והלא אין זה לא מתכוון לסתיר ולא מתכוון לסייר שפסלה בו המשנה ולא שואלין אותו ומשיב שפסול מן הירושלמי שאמרו שזהו מתכוון . וכן משגיית גמרותיו דמקשין והא אים מצוינו קא אמרי לס . דמשמע דכל שנואלין אותו ומשיב אין זה נקרא מסיח לפי תומו אלא מתכוון . ולפי זה הא דמשני הגמרא במסיח לפי תומו אינו אלא כשאומר בלי שאלה דוקא אבל פ"י שאלה יש לאוסר שמתכוון לסייר עכ"ל . וכן סוא בדברי ת"ס סי' רל"ט שכתב וז"ל דהגמרא אפילו מוך לניח דין לא מפיק ממסיח לפי תומו אלא מתכוון לסייר או לסתיר וכו' ואפי' לפי הירושלמי דמייתי המרדכי אתס דרב"ל אית ליס דכשנואלין אותו שראלים הו לא חשיב מסיח לפי תומו משום דמרגיש שיש להס נפקותא לדבר ומשקר . ולריך לפרש דבריו דכשנואלים שראלים מרגיש שיש נפקותא בדבר ומתכוון לסייר וכבר אינו בחזקת עדות דמשקר . מ"מ מבואר מכל זה אלא שלריכו חכמים מסיח לפי תומו אלא כדי שנדע אלא נתכוון לסייר ומזה למד מהרי"ק שכתב בשורש קכ"א . אמנם נראה לא"ד שכל מקום שסדבר מוכיח שאין הנכרי מתכוון לא לסתיר ולא לסייר דודאי מקרי מל"ח ושראי אחתא כדמשמע אתס בסדיא דעד כאן לא פליג אתס רבי יוחנן עליס דר"ל אלא במתכוון לסתיר אבל כאין מתכוון אפילו לסייר אינו מודה הוא גרים נקיים דאחתא שריא והא דבריך אתס והא אים חבריהו קא אמרי לה . כיינו משום דפשיטא ליס לגמרא דכל שנואלין אותו והוא משיב י"ל שמתכוון לסייר . אבל היכי דפשיטא לן דאין מתכוון לסייר כי הכא וכו' הרי משמע מדבריו דכל היכי דפשיטא לן דלא נתכוון לסייר אפילו אם שאלו אותו ומשיב מקרי נ"כ מל"ח :

ועתה בנדון דידן הדברים מוכיחים שאינה"י שהיהודי שאל אותו אם בא אחד אם בני אדם מאוסטר"א פאלי"ש אלא נתכוון אותו הנכרי הבנו בתשובתו לסייר על מיתתו של כמר קלמן כלל רק שסיפרו זה עם זה דרך סיפור דברים כדרך הבנויים ממדינה ומעיר אחת כשמגלה זה אם זה דרך לחיות וסיפר לו נ"כ איך שהוא היה שבוי עם אותו קלמן ביחד והיו עובדים עבודה פרך ביחד עד שמת . וגם הדברים מראים שגם אותו היהודי בעצמו לא נתכוון אז באותו באלה לשאול כלל על מיתת אותו קלמן ולא על מיתת שום יהודי . וגם אין בהשמעות לשון שאאל דוקא על יהודים אלא כשהגיד לו הנכרי שגם הוא מאוסטר"א פאלי"ש אז שאל אותו אם היו שם קבויים יותר מאוסטר"א פאלי"ש כמוהו . ועוד דלא שאל אותו על

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

שום אדם אם מת או מי אנא שאל אותו אם ראה שם עוד יותר בכויים מאוסמר"א פאל"י והנכרי מעצמו שגיד לו מקצתן זה ומתיחסו מה שנא שאל אותו היהודי. וא"כ פשיטא שנא שייך כאן לומר שהתנו הנכרי לשגיד על מיתת קצתן סי"ל. (ביאור דברי הר"ן דסוף יבמות בדין נכרי מסית לפי תומו) ואע"ג שכתב הר"ן בסוף יבמות על דברי הרי"ף שם וכתבו המפרשים ז"ל דכן נמי יש לנו לומר דכי היכי דכל שהתחיל לומר במל"ת אעפ"י שעשאוהו לבסוף והגיד על פי שילתה נאתן. כן נאמר דכל שאומרים לו איה פלוני שהלך עמך או הראנו אותו כאן אם שיגיד לסם מכאן ואילך אינו נידון כמל"ת וכן הלכתא עכ"ל. וא"כ נימא ג"כ בנדון דידן כיון שנשאל אותו היהודי מתחלה אם כן גם אחר הדברים שהגיד לו הנכרי. אין לסם דין מל"ת. נראה לומר שנא כתב הר"ן כן אנא היכי שנשאל לו היהודי איה פלוני כלומר מי הוא או מת והוא משיב לו מת ואח"כ אומר הנכרי דברים בעצמו בלי שאלה כך וכך היה מיתתו אין אומרים שיהא לאותן דברים דין מסיח לפי תומו מ"אחר שאומרן הנכרי מעצמו בלי שאלה אנא אמרינן כיון שנתחלה דברי הנכרי ממיתתו היתה על ידי שאלה ואינם מסיח לפי תומו לכן גם הדברים שהגיד אח"כ גם כן אין להם דין מסיח ל"ת. שהרי דברי הר"ן לריכין להיות דוגמת הענין שכתב הרי"ף שם אחת דאוקי בגמרא הניא דפונדקין כיון שראו אותה בכיא שאלו אותה איה מביריהו והראתה לסם מקלו והרמילו וקברו. דכתב על זה הרי"ף וז"ל שמעינן מינה היכי דמתחיל בנכרי לפי תומו אע"ג דסדרינא וגלינא למילתא מיהא שפיר דמי עכ"ל ועל זה כתב הר"ן בשם המפרשים דה"ה בספוק דכל שהתחיל היהודי לשאול ואמר איה פלוני והגיד לו שמת ואח"כ אמר הנכרי מעצמו דברים שמתגלה מהן איכות מיתתו אין לסם דין מסיח לפי תומו. אבל היכי שנשאלה היהודי מתחלה לא היתה כלל על אותו ענין שהגיד הנכרי אח"כ לפי תומו כמו בנדון דידן שהיהודי שאל אם הנכרי אם לא ראה עוד שם שום אדם מאוסמר"א פאל"י ולא שאל אותו על שום יהודי בארבע ולא על שום איש אם מי או מת ויכול להיות שלא שאל היהודי אם לא ראה יותר בשביל שיגיד על איזה דבר איסור או היתר אנא בשביל אומות על בני עירו או בשביל איזה פקדון שהיה לו ביד אחד מבני עירו ושאל אותו אם הוא ג"כ נשבה שם או לא והנכרי השיב לו שלא ראה שם כ"א שנים קלמן והגיד אח"כ מעצמו איך שנשבה עמו והיה עובד עבודה קשה עד שמת. גם הר"ן יודע לזה שיש לאותן דברים שהגיד הנכרי אח"כ ממיתת האיש קלמן דין מסיח לפי תומו. ודוגמת לזה מצאתי בתשובה כן לב סי' ו' במעשה ששאל יהודי אל נכרי אם אמת היא מה שמעתי שבאו לשנים על ג' ספינות ותפסום והרגום ולא שאל יותר והשיבו לו אמת שבאו לשנים על ספינה אחת רגליים והיו שמנה ג' יהודים וסג' יהודים נהרגו כי יצאו מהספינה לנקום ענבים בכרמים ונהרגו שם וכתב הוא ז"ל על זה שכמה אנשים יש שתשים לדעת שמועות ואפילו שאינם מוגעות לסם דבר אם באולי היה להם פקדון ביד איזה אדם מיורדי הים באמיות וא"כ לא מוכח מתוך שאילתו שהיה שואל על היהודים. ומסיים ואלמלא כי מיראי שורשה אני הייתי מסכים לאחיר באשה בלתי שעדיות ובסוף כתב שנקח סניף לשאר עדיות והאחיר באשה. הרי לך ומה שהיה שנשאל היהודי אם אמת שנהרגו אותן בני אדם שהיו חוץ אותן ג' ספינות אפ"ה היה חושב אותן דברים למסיח לפי תומו משום שאפשר לומר שלא שאל אנא שמועות או בשביל איזה פקדון וכ"ש בנדון דידן ואע"ג שמתמדת הירשה לא ראה שם לשמוך על עדות זו לבד היינו מעשה שכתב שיש לומר שהנכרים חשבו שנא שאל לסם מהספינות אנא לדעת מהיהודים אם נהרגו כמבואר שם והעיקר שהנכרים חשבו שידע היהודי שהיו ג' יהודים בספינה מה שאין כן בנדון דידן שנא שאל כלל על שום שריגה רק שאל אם ראה שם איזה אים ולא שייך לומר שהנכרי חשב שנשביל אותו קלמן שנשאל אותו. כי מה היה לו לאותו יהודי לדעת אם אותו קלמן נשבה או לא שישאל עליו ואם היה יודע שנשבה היה לו לשאול עליו בפירוש אם ראה אותו שם או לא. וגם לא שאל כלל על שום מיתה והריגה. נראה דפשיטא ופשיטא דזה הוי מסיח לפי תומו לכל הדעות שאין כאן שום נחכוון לא לאחיר ולא לעניד. (ביאור סוגיית המשנה והגמ' והתוספות דסוף יבמות שאמר ר' עקיבא לחכמים שאין משיאין ע"פ אשה):

ועוד נראה לי להוכיח מתוך סוגיא דסוף יבמות ומדברי התוספי' שאפי' היכי דאינו מסיח לפי תומו גמור אנא מסיח לפי תומו קלת אם יש לנרף עוד הוכחות גמורות שהוכיח אותו הנכרי על מיתת היהודי שמעידו עליו יהניין ליה דין מסיח לפי תומו גמור דאי' התם דמתניתין שאמר ר' עקיבא שאין משיאין ע"פ אשה אמרו לו מעשה בנכרי לוי שהלכו לנוטר עיר התמרים ואנשי אחד מסם והכיאוהו בפונדק ובאזרתם אמרו לפונדקית איה מביריהו אמרה להם מת וקברתיו והביאו את אשתו ואת אשה כהנת בפונדקית מ"ל לכשאשה שפונדקית נאמנת שפונדקית הוציאה להם מקלו והרמילו וא"ת שסיס בידו. ופרש"י לכשאשה שפונדקית נאמנת כלומר לכשיאמנה דבר זה אמת שהאמינו לפונדקית שהרי לא עניים שמכו אנא לפי תומה שסיאה והביאה להם מקלו והרמילו. ופריך בגמרא מאי גריעותא דפונדקית אמר רב כהנא פונדקית עכו"ם שיאה ומסיח לפי תומה שיאה זה מקלו וזה הרמילו וזה קבר שקברתיו בו. ופריך ומא איה מביריהו קא אמרי לה. פרש"י ולאו לפי תומו. ומאני כיון דאזתיעטו בכיא אמרו לה איה מביריהו אמרה להם מת וקברתיו. ויש לדקדק כיון דאיירי שסיאה בכיא וזה נאשה כאלו היא התחילה להסיח לפי תומה שהוא מת א"כ למה לו לרבי עקיבא שסביר לחכמים במתניתין הפונדקית הוציאה להם מקלו והרמילו הא כל נכרים המסיח לפי תומו דנאמן אין לריך לשום הוכחה על דבריו בשולם. והתוספות כתבו שם וז"ל פונדקית עכו"ם שיאה וכו' ומסיאה לפי תומה וא"ת מאי מייתי דבנן דאיה מן הפונדקית דקא מסיאה לפי תומה שיאה. וי"ל דלא שיאה ממש מסיאה לפי תומה דמה שהוציאה להם מקלו והרמילו היתה יכולה לעשות כן לעדות. ור"ע אמר להם כי אין זה ראיה דודאי אין לך מל"ת גדול מזה כיון דקא בכיא וכן משמע קלת בירושלמי דקאמר דעשו אותה כמסיאה לפי תומה משמע שלא שיאה ממש מסיאה לפי תומה אנא דלא גרע מעד אחד עכ"ל. כן נראה גירסת התוספות בדבור זה כי הספרים שלפנינו מוטעים. ואתה יש לדקדק שהרי לפי סוגיא זו גם החכמים היו יודעים שהפונדקית עכו"ם שיאה ולא האמינוה אנא בשביל שהיתה מסיאה לפי תומה וא"כ מאי מייתו ראיה מהפונדקית ואם כדברי התוספות שהחכמים ס"ל דלא שיאה מסיאה לפי תומה ממש דומל דוקא דבמה שהראתה להם מקלו והרמילו שיאה מעשה נאמנותם להעיד ולא הוי כמל"ת. יקשה להם א"כ מפני מה האמינו והביאו את אשתו ע"י שהראתה להם מקלו והרמילו הא ודאי דבנכרי ונכרית אין נאמנות אמרת כ"א במסיח לפי תומן ומאי מייתי ראיה מזה לעדות אשה ישראלית שהיא נאמנת בשמכוונת להעיד. אנא ודאי אינה דכ"ע אפי' הא בשביל דאזתיעטו בכיא לא נחשב בשביל זה מסיח לפי תומו ממש אנא הוי כחתו' מסיח ל"ת קלת וע"י שאמר שנאלו אותה איה מביריהו הראתה' להם מקלו והרמילו שבירה ליה לר"ע דנעשה מסיאה לפי תומ' גמור ולכך אמר רבי עקיבא דאין ראיה מכאן שהיא אשה נאמנת בתורת עדות כעד אחד. והחכמים ס"ל דבכל הני הוכחות דקא בכיא וגם הראתה להם מקלו והרמילו וקברו בכל זה אינו נחשב למסיח ל"ת גמור וא"ת דהאמינו אותה היינו משום דע"י כל הוכחות הנזכרים לא גרע מעדות עד אחד. ולכך הביאו חכמים שפיר ראיה מכאן דבשלמא אי אמרינן דאשה נאמנת להעיד ומשיאין על פיה בתורת עדות כמו שמשיאין ע"פ עד אחד ס"ל אחי שפיר שהשיאה בכל הני הוכחות גבי פונדקית משום דמ"י כל הוכחות הנזכרות אע"פ דלא הוי מסיאה לפי תומה גמור מ"מ לא גרע מעד אחד שהיא אשה. אנא אי אמרת דאפילו אשה ישראלית לא הויא כעד אחד א"כ למה האמינו על פי הפונדקית משום דלא גרע מעד אחד אנא אפי' אשה ישראלית אינה נאמנת בעד אחד והיינו דקאמרי ולא תהא כהנא כפונדקית. כן נראה לי הישוב של הסוגיא זו והתוספות. א"כ מכל זה מבורר בבירור דכל היכי שיש קלת מסיח לפי תומו בהתחלה אפי' אינה מל"ת ממש. על ידי הוכחות האחרים לא גרע מעד אחד לפי הדברים החכמים. ולפי הברת ר"ע ע"י הוכחות נעשה מסיח לפי תומו גמור. א"כ ס"ה נמי בנדון דידן אף אח"ל דלא היו חתנה הדברים מסיח לפי תומו ממש מ"מ הוי מסיח לפי תומו קלת וע"י הוכחות שהגיד הנכרי אח"כ והראה להיהודי המקום שקבר אותו שם ויותר הוכחות נעשה המסיח לפי תומו גמור לר"ע. ולרבנן לא גרע מעד אחד ומשיאין הראשה על פיו. (ביאור דברי מהרי"ק שורש קפ"ה בדין נכרי מל"ת) ראיה מדברי מהרי"ק שהבאתי למעלה בהתחלת אשה זו מזיקה שבעל שהיה באותה תשובה וכתב וז"ל ושוב יש כאן הרבה הוכחות שהוא הוא שראו היהודים שמלא באותו דרך וכו' וגם נמצא

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

כלו׳ וספריו דדמי לבהמה דזה מקלו וחרמילו עכ"ל ופל כרחך מ"ח לומר שכוונתו של מהרי"ק היתה לסמוך ולהחיר על מנו שהוכחות לנד . אלא שכוונתו לומר שאף אח"ל שמחמת שאלו הרוצה על סרינתו והודה לא נחשב מסיח ל"ת ממש כיון שיש לנרף לזה עוד הוכחות מ"י זה נעשה כמסיח לפי חומו נמור כמו גבי בסיא דזה מקלו וחרמילו שנם הסח לא היתה מסיח ל"ת נמור אלא מ"ד שטוילה לפס מקלו וחרמילו . וא"כ הרי לך דאיה ברוכה לכל מה שהחנו :

ואם יאמר האומר שעדיין יש פחחון פה על שריותא דא משום דבפרק האשה רבנה איתא דאכעיא להו הסח עד אחד בינמה להחירה נשוק [מהו] ופשיט לה רב ששת ורבנא להחירא דאמר רבא אינור כרת בחרת איסור לאו לא כ"ם ודמי לה הסח . אלא הכרי"ף כתב שם דאשפ"י כן הלכתא כרב ששת ורבנא וז"ל הרי"ף שם אחרי רבוותאתם אף ע"ג דדמיון להא דרב ששת ולהא דרבנא שך דמיתאם לאו דסמכא ניהו אלא קיימא לן דע"מ נאמן בינמה כדשמע רב ששת ורבנא וכן סלכתא עכ"ל . והרא"ש המה שם על הרי"ף וכתב דדמיון נמורה היא ע"ש . וא"כ נם עכו"ם בא"ל אינו נאמן לפי סברת הרא"ש דדין אחד לכן דכל היכי דעד אחד לא מסיחן נברי מל"ת נמי לא מסיחן . וכן כתב הטור א"ם סי' קל"ח וז"ל כתב הרמב"ם עד אחד נאמן בינמה שאם בעלה אחחיכם לו שאם יבמה שאנשת לשוק ואפי' עבד ואפי' שפחה לו נברי מל"ת וכו' אבל א"ח הרא"ש כתב להחירה ליבם דוקא נאמן וכו' אבל לאחירה לעלמא אין אם אמר מה יענך אין אם אמר מת בעיך ואח"כ מה יענך עכ"ל . והטעם דכמו שהיא עצמה אינה נאמנת לומר מה יענך לאחירה לשוק הכי נמי עד אחד ונברי מל"ת משום דלא הימנה מז"ל אלא מטעם דאשה עצמה דייקא ומנסבא ואיסור יבמה לשוק הוא איסור קל שאין בו כ"ח איסור לאו וזימנין דסברי ליה ליבם ולכך לא דייקא . ולכך ס"ל להרא"ש דאין עד אחד נאמן וא"כ נשל שריותא דהסיא לחתא הכל בטלה . אינרא אלא כתב שם הב"י שרוב הפוסקים הסכימו לפסוק כדברי הרי"ף והרמב"ם ואיש דברו אלכה כהגהו רבוות' דקרו נקיטיל . נם הר"ן בחשובתו סי' מ"ז מבואר שם מדבריו שעד אחד ונברי מסיח לפי חומו נאמן להסיא הינמה לשוק . וכן כתב הגר לב בחשובתו אלק ב' סי' י"ג שרוב הפוסקים הסכימו לסברת הרי"ף ובעדיין בוחיינו במקום שאין מנהג . וכתב שבאלגיר"ן ובקאסטיליא נוהגים לבקל ודלא הסברת הרא"ש . אע"פ שבכל דיני איסור ואיתר נוהגים הסברת הרא"ש . אפשי שבפוסקים הרב אלפס הן רוב בנין ורוב מנין . וע"כ אין לסמוך שריותא דאחתא דא מטעם המבר :

אלא שעדיין יש לפקפק על שריותא דא מטעם אחר . שהרי בעדות שהונבה בפני [ב"ד] בעיר ישראל"ב שש"ם הגיד נברי אחד איך שנשבע קאמן הכל כשנשבע בין הקרובים והגיעוהו דרך הנהר ואפשר שאותן הנהר היו מים שאין להם סוף ובמים שאל"ם ק"ל דאין מגיעין אח אחתו ובזה העדות שהונבה בא"ם דהיינות שע"א הגיד הנברי שהיה שבוי עמו כמה שנים בעבודת פרך כמו השש שנים עד שמת ומ"ב הוי ליה עדות מוכחשת כמו עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת דאין מגיעין לוחה דנהרים הנל"ת ומכחישים זה את זה יש לסס דין עד אחר אומר מת ועד א' אומר לא מת דאין מגיעין לוחה כמו שכתב הר"ן בחשובתו וכן הוא במרדכי סוף יבמות :

אמנם נראה לומר שאין העדות זה בטל ואין זה הכחשה . דממה נפשך אם אמר אותו הנברי שנשבע בנים שאין לסס סוף אין כאן הכחשה . דהא דהטעם דמי שנפל במים שאין לסס סוף שאין מגיעין אח אחתו הוא משום דאנו חוששין שמא יצא מן המים במקום אחר - אף אנו נאמר בנדון דידן ש"פ' הוא אמת שבאו אותו דרך הנהר והיה חושב אותו הנברי שנשבע ולא נשבע אלא יצא מן המים במקום אחר ובפרט בזמן הרעב כזה כשמוליכין הקרים השבויים אין לו זמן לשבוי אחד להשבות על שבוי אחר אם יצא מן המים או לא . גם אין לו שהות להמתין אם שהה במים כל כך כדי שחלא נפשו והיה סבר הנברי שנשבע כיון שלא ראה אותו חנף ובאמת שיצא מן המים והגיעו אותו הקרדים בלב אחר באופן שלא ראה אותו הנברי הראשון והיה אחר כך עם הנברי בשבי כמה שנים עד שמת כמו שהגיד הנברי בשבי כי בכל מה דאפשר להגיד הדברים כדי שלא יהא העדות מוכחשת אנו מחבלין באחרונה במה"ק שורש קכ"ח . גם בלאו הכי סברת להו להרבה מן הגדולים ובחוכם הרשב"א ז"ל דלא הא אמינו לנברי מסיח לפי תומו לאסור אלא להחיר ולכך אין בדברי אותו הנברי האומר בטעבע כלום כדי לאסור . והסיא מעשה שסגיא המרדכי היה שהכחישו זה את זה שאחד אמר שהגליהו היהודי מי בנים שאין לסס סוף ואחד אמר שהגנבוהו אחלה ואחר כך הגליהו לאוך הנים שלדברי האומר שהגליהו מי אשאו אסורה ולפי דברי הנני אמר שהגנבוהו אחלה ואח"כ הגליהו לנים אשאו מותרת ; שם מ"ש לחרן דבריהם ולכך לא הותרה האשה לפי דעת קלאסה שב . דקאמר ס"ל הסח דאין בכח עדות הנברים לאסור . אבל בנדון דידן נוכל לומר דשני הנברים שנישה אמרו שאמת ואין כאן הכחשה . מותרת האשה אלינא דכ"מ . ואם אותן הנים שאמר הנברי שנשבע בסן הן מים שיש לסס סוף והשה עד כדי שחלא נפשו ולאה שלא עלה מן המים ומת שם . אם כן מה בכך שהכחישן זה את זה הא לפי דברי הנברי מת הוא דשלנתא דר' מאיר ור' יהודה היא בפרק בתרא דיבמות אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר' מאיר אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אנו לא יודעין . ור' יהודה ור' שמעון אומרים הואיל והן ודו מודות בעיקר קיים הרי אנו יודעין ור' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה וכן פסק הרא"ש בתשובה והביאה הטור סי' י"ז . וכ' הב"י שם על דברי הטור לא ידעתי למה הלה דין זה בתשובת הרא"ש שהרי מעגנה שנאמה היא וכו' וידוע דהלכה כר' יהודה עכ"ל . על כן יש לסמוך בלי חוש ספק על עדות זה שהגיד הנברי שהאיש היבם קנומים מת שהרי הגיד לה שמו ושם עירו שכפר לחדיה"ל שהחזיק שם האורנד"ל ולא ידעינו שיש אים קלאן שהיה שם שלאתו ומותרת הארכת לשוק על פי עדות זה בלי חוש פקפוק וספק . עד כה דברתי בלאנה ולדק ובדברים ברוריה עד שעלה בידינו בטעה"ו שלאה הענוגה המכרת מרת ריבא בת שבריל שהם מבית דינינו להחירה ליבמה לכל גבר דיבלגיין ואינם לא יאמרו בידה . ובעוה חכמי בכל בעלי הורה שיבאו אחרי לאסרם על שריותא בלי חוש פקפוק ולא לאחיר כי הרבה והרבה חשבו חכמינו לקבל בשביל הקנות הענוגות . וכל שכן בנדון דידן שאין כאן חוש מקום להחמיר כי הוא הוא בחבלות הפסיקות הסיא מותרת לכל אדם . ולא הטעות מאיר בן מהר"ר נדליה ז"ל ס"ה מהן הסלך הנאון מהרי"ן כ"ן ז"ל ס"ה .

שאלה קלא לאוכן ושמעון אחים הו דרין בבית אחד דהיינו לאוכן היה דר לעטה בבית ושמעון בנו הנני היה שם בעיר לבדו בלא אשתו ובא ללמוד שם ונתחבר ללמוד עם אחיו לאוכן הל"ל הדר לעטה בעלייה שבבית ואיזותו של שמעון היתה תמיד על שלחן אחיו יעקב הל"ל לעטה בנים גם היה לו אדר מיוחד לילה אך שבכל היום היה נתחבר עם לאוכן אחיו ללמוד עמו בבית החוקף אלא שבעלייה ולא לאכול ולשתות עמו אך לפעמים בשביל לאחיו אוחרים גם הוא אוכל עמהם על שלחנו כך הו נוהגים כמשך הנני שנה ואחרי כן נסע שמעון הל"ל אחלו לקנות דירתו בבית אחר אך שבכל יום ויום נתאסף בשבתם עם אביו יעקב הל"ל ועם אחר לומדים על הישיבה בבית החוקף של אחיו לאוכן שבעלייה ומיד אחר הישיבה הלך שמעון הל"ל לביתו ואח"כ בסוף הזמן הסוא נח נפשיה של יעקב אביו הל"ל וגם אחיו לאוכן הל"ל מת ויורש הוא לבדו לאלון והאלמנה הסיא דהיינו היבמה נפלה לשבב על ערש דוי מיד ונם שמעון הל"ל אלה מיד כמה ימים והיה בבית החוקף לעטה ואחר שהלכו בקצת על משעמתם והיו בהיסה לעטה בבית החוקף והיו אוכלים יום לו יומים ביחד מקבלה אחת ואח"כ אבלו כולם יחד דהיינו עם אלמנת יעקב ז"ל וכל בני ביתה של האלמנה הל"ל והכל ביחד לא היה רק בערך ה' ימים ואח"כ הלכה היבמה אל בית אביה לאקום לאחר ושד שעה אלינה היתה שם ואחר כך בתה לאקום היבם שמעון הל"ל ופעמים בחלינה ואחר כך היתה בחלינה לאחי אחותה דהיינו לדודו של האלון שמעון הל"ל וכולם בחלון עם אשתו ובחלונה עם בעלה דרים ביחד בבית החוקף לאשלה הל"ל ונתשוררו קצת לומר לאסור לבם לדור יחד כי כן כתוב בסגה ת"ם סימן קל"ז יבם עם אלונתו לא ידונו יחד אב לבנו גם בם . כתרום ואלרוסה עכ"ל הבאלה . הוצחק אות בחות מנוף הבאלה נאם משה מרדכי בן לא"ה מוהר"ר נתן הכהן ז"ל ס"ה :

תשובה מקור דין זה הוא ברייתא בסוף פרק ב' דכתובות (ביאור שיטת הלכה דכתובות פ"ב הבנרש אם אשתו וכו' לפי משמעות רש"י ותאר הפוסקים) הבנרש אם אשתו בשכונתו וכו'

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

ושוד שם ת"ל לוס סימנס וכו' אינס נפרעת אלא ע"י אחר וכו'. הגה בתבל רבתי במס דבריס המוריס שמחנרשס מן הנשואין אבל בשאחנרשס מן סתרוסין נפרעת על ידי עצמס שאין לבו גם בס. סהוא תרוס ותרוסתו דאתו לקמיס דרבא תוקי רבא שלוחא ביניסו א"ל רב אדא בר מתנא וסתמר רב נחמן חנא בתבל רבתא וכו' א"ל קא חזינן דקא גייסי בסדדי ופרס"ל לא חנשא בשכוסתו לפי שמכירס ברמיזותיו וקריטתיו שמא יבאו לידי עבירה וכן פירש דגייסי בסדדי מכירין זס לא לס זס ברמיזות וקריאות. ומזס למדו פוסקיס גם כן דין הדיריס שבני כתב הרמב"ס פרק כ"ח מהלכות איסורי ביאה ואס שהגרשס מן סתרוסין מוחרת לחובשו ולדור עמו ואס סיה לבו גם בס אף מן סתרוסין אסור עכ"ל. וסכס לפי שיטת סהלכה ומשמעות פרש"י תרתי בשיק לאיסורא שיהא לסס קירוב איסות או נשואין או אפילו תרוסין ובלבד דחזינן דלבו גם בה אבל בגם בס לחוד אין לאסור דסגע בעלמך אדס המגדל בחוך ביתו איסה קרובס או יחומה שסיא מפסו תאכל ומכוסו תשתס ותסא רגילס עמו וסגיאה לאיס חסא אסורה לדור אצל אביהו או בשכוסתו. אלא ודאי לא אסו לזה אלא בשבי' לכן קירוב איסות או ע"י נשואין או ע"י תרוסין סיס בדעתן ליגשא אז אס גייסי בסדדי יש לחוש דסואל וכן מכירין זה אס זה וגייסי בסדדי ואינן בטלין זה בפני זה ומכירין זה אס זה ברמיזות וקריאות אבל חכמים אלא יבאו אס ובעלס לידי עבירה לאחר שתגשא לאיש אחר או באשה בכן אפילו עד אלא תגשא שהרי סיא אסורס עליו ולקי עליס בשביל איסור גרושה לכך אסרו שידורו בשכונה אחת או בעבוי אחת. אבל מולך ואלוסה אלא סיס משולס ביניסס שום קירוב איסות ולא סיס בדעתן משולס שיבאו זה אס זה בפרבא בזמן שהגרשס איסור יבוס ומחזיקיס זה אס זה באיסור אשה אס אסיא בכרת פעמס הוא שלא אס סס קודס אלילה בביס אחד וגיליס זה בזה. מרמיקין זה מזה בכל מיני הסרחקות אלא לאחרב זה אל זה בשום מיני קירבה בכל מיני מומרות כדין איסור אשה אס ואיסור אשה איס ולכך אף לאחר שיאלון לה אין שום ראיס מן הגמרא לאסור עליסס הדיס:

אך לבד אס זה מצאתי הרשב"א בתשובותיו סימן ר"ע אשר משם הומתקה הגהה אחר בש"ע בעוד א"ס בסוף סי' קכ"ז שהכרת למעלה בלשון הסאלה כתב שם שנשאלה לפני שאלה כזאת במעשה שבא לידס בחחד שסיתה בת אחותו יבמתו וגייסי אסדדי ממעת שסיתה אוכלת על שלחנו בעוד בעלה בחיים וכן לאחר מותו אס מוחרת לדור עמו ולאכול על שלחנו אחר מלילס מי הוי כאחרוס ואחרוסתו דגייסי אסדדי כדאיתא בפרק שאשה בפרק ג' דכתובות כחכר למעלה וסביב וא"ל משחברא דאסור דאע"ג דאיכא לאלק קצת בין אחרוס ליבס. כל דחזינן לסו דגייסו אסדדי כי הכי אסור ובגיטין פרק שורק ביושלמי נרסינן שמגרש אוז אשתו אז חדוש פעמו וכו' והאחרוסס שביהודס היא. המולן ליבמתו אע"פ שעשה בס מאמר הרי זו לא יפרס שאין מאמר קונס קנין גמור ע"כ. וכיון דגייסי שכא מולן לומר שאע"פ שעשה בס מאמר אינס בשואס וקאמר דאחרוסס שביהודס הרי היא בשואס משום דגייסי אסדדי משמע נמי לכאורס דמולן דכוות' דכל דלא גייסי הרי כאחרוסס ואי גייסי כאחרוסס שביהודס הרי היא בשואס עכ"ל הרשב"א. (תוספס של הרשב"א בתשובותיו סי' כ"ס בדין מלון ואלוסה וביאור דברי הירושלמי דפרק הערל.):

ומי שיש לו לב לסבין ועיניס לראות ירחה ויבין שאין ראייתו זאת מוכרחת מכמה טעמים. אחד דסדברים מוכיחים דהירושלמי אייני בחולין שבאשאלה סיס בדעתו לייבס אס יבמתו ולכך סוא שאלה אדעתיס לומר דכי עשה בס מאמר אסור מולן לס וגס נותן לס גט בשביל המאמר אסא אסורה לדור בשכונתו בכל אשה המגרשת מן הנשואין קנ"ל דלא. משום דמאמר אינו עושה קנין גמור ובמולן כזה אפשר שהוא כדבריו דאפילו בלא מאמר כל דלא גייסי הרי הוא כאחרוסה ואי גייסי כאחרוסה שביהודס הרי הוא בשואס. משום דכיון דסיה בדעתו לכונסה אינו כמו אחרוסה דעלמא שיש לו קירוב של איסות ביניסס וכיון דגייסי הוי בשואס ואסורה לדור בשכונתו כאבל למעלה. ואפשר דלא מיתני' ברייתא זו אלא לאתן דאמר מלוה יבוס קודס אבל היכי דלא סיס בדעת המולן משולס לכנס אס סיבמה ולא סיס ביניסס שום לד קירוב של איסות אתן לימא לן דהויא בשואה אפילו היכי דגייסי בפרבא בזמן שהיה שבשביס איסור יבוס. ושוד דאמרא ליה לעיל דכיון דמייסי מולן לבל' הוי ליס מולן דבוותא דאפילו בלא עשה מאמר כל היכי דלא בשואה אחרוסה שביהודס כרי היא דלא גייסי הוי בשואה ואי גייסי כאחרוסה שביהודס הרי היא בשואה. אלא דאמר לא אמר דאיכא בשואה אחרוסה שביהודס אבל אי אמר

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

דמיירי שהיה ידוע לכם שלאחו חלון וחלונה היו גייסי אהדדי עובדא וקירוב דעת של מנם וכן דייקא לשון שהלה שם ז"ל ומעשה בא לידינו באחד שהיתה בת מאחוחו ינאמחו וגייסי אהדדי ממחת שהיתה אוכלת על שלחנו וכו' משמע מלשונו דגייסי אהדדי הוא ענין אולת שאכילה על שלחנו ור"ל שהיו רואין ויודעין בכם שהיה לכם הרגלות וקירוב דעת וזה בלה לכם מחמת שהיתה אוכלת על שלחנו שהאכילה לא היתה אלא שהבאה לידי מדה זו שהיו גייסי. לא שהאכילה על שלחנו היא עצמה מקרי גייסי אבל אם לא ידעיק ולא רחיו כבן שום הרגלות יחד אלא שרחו שהיתה אוכלת על שלחנו בכלל בני ביתו

סברא הוא דזה אינו כדאי לאסור בשביל זה:

ועוד יש לדקדק בלשון החשובה דהתם איירי שהיו גייסי עובדא שהשיב לכם תשובה מהסברא דאסור ואע"ג דאיכ' לאלק קלא בין הרוח לינם כל דחזיק לבו דגייסי אהדדי כי הני היו אסור וכו'. ומאי קאמר ואע"ג וכו' הא לא אשכחן שום איסורא בארוח אלא היכי דגייסי וא"כ מי איכא לאלק בין הרוח לינם ובינם אפילו בדגייסי לריכין לאלק דבארוח בגייסי אסור ובינם אפילו בדגייסי לא יהא אסור ומאי קאמר אע"ג דאיכא לאלק כל דגייסי אהדדי כי הני אסור. ושוב מאי קאמר כי הני. אלא ודאי הכי קאמר אע"ג דבגייסי דעלמא איכא לאלק בין הרוח לינם ובינם אין לאסור אפי' בדגייסי מ"מ כל דחזיק דקא גייסי עובדא כי הני ר"ל לאחו החלון והחלונה שהיו יודעים בהם שהיה לכם קירוב דעת ביותר אסור. וכן בסוף דברי החשובה בסוף דבריו דקדק ואמר ור"ל משמע נמי לכאורה דמולן דטותם דכל דלא גייסי הרי בארוסה ואי גייסי בארוסה שביאודה הרי בבעולה. מבואר מדבריו דאפילו לדבריו אין לאחמיר ולאסור במקום ואלונה אלא היכי דחזיק בהו דגייסי כל כך ביותר כמו האחוסה שביאודה בהיו רגילין ליחד בארוח ובאחוסה ולכך לא היה יכול לעמוד בעצמו בחוטים כדאיתא במתניתין ובברייתא בפרק ב' דכתובות אבל בענין אחר אין לאחמיר. וכן הא דמסיים מהר"ם מד"ו ז"ל וז"ל אבן היכי דלא גייסי אהדדי מקודם מודה גם היא עכ"ל. על כרחך לא בגייסי פשוטייס קאמר דאל"כ פשיטא דמודה בלא גייסי וכי ס"ד דעדיף מארוח דעלמא. וכן אותו רב קטיומוס שהאל השאלה ממהר"ם פד"ו בלחי הפך דלא שאל אותם אלא אהיכי דגייסי אהדדי. אלא ודאי הא דקאמר אבן היכי דלא גייסי אהדדי מודה גם הוא ר"ל אפילו היכי דגייסי אלא דלא הוו גייסי נמוריס כמו אחוסה שביאודה מודה גם הרש"בא. וא"כ בנדון דידן שפשוט הוא שהחלון והחלונה לא היו גייסי כל כך אלילה בחיי בעלה אחיו שהיתה אלא אפילו לאחר מות בעלה שהשאו קלת ימים מוטעים בביתו אחד ואכלו על שלחן של אם אחולן לאחר שעמדו אחליים ובביאותם מרודים בעבר אבלם הגדול לא מסתבר להחזיקם בשביל זה לגייסי אהדדי הואיל ולא חזק בהו להוו גייסי כי אלי גוונא דבתיבנא ולכך אין לאחמיר ולאסור עליהם אלילה. אפי' לפי סברת הממחיר הוא דרשב"ל ז"ל. עד כה דברתי ואכתבי מה שראיתי לע"ל

לעיקרא דדינא ומסמיר יחמיר ומסיקל לא אפסיד:

ואחר שכתבתי התשובה הנ"ל הביאו לידי ספר התשובות רבי אליה בן מיים ז"ל וסרתו לי שכתב שהי התשובות על ענין הזה ומשתי התשובות סותרות ע"ל אם זו בסרתשובה כתב לאחמיר. ובשני' כתב לסקל וממתי שבכמה דברים כוונתי לדעת הגדול. ובלתי ספק שעל התשובה האחרונה יש לנו לסמוך ולילך אחרי' כי בה חזר מדברי הראשונה. וגם הטיקר יסוד שסמך עליו בראשונה הוא התוספת' דחגיגה בתבל רבתי אלא דסטיא דסמגרם אם אשתו במה דברים אמורים הן הנשואין אבל מן הארוסין וכו'. וכן המולן ליבמתו לא יפנה מפני שאין לנו בה בה וכתב הוא דמשמע מינה דאם לנו גם בה לאסור דומיא דארוסה. (ביאור התוספת' דתבן בתבל רבתי וכו' בפ"ב דכתובות ולאוקי הם שכתב בזה ר' אלי' בן מיים ז"ל בתשובותיו) אבל לדידי נראה דאין ראיה כלל דסברת הלב הוא דהתוספת' איירי בדורות הראשונים שהיו מיבמין ולכך מדמה חלוצה לארוסה ויהיב טעמא לחרוייהו מפני שאין לנו גם בה דאי בדורות שאין מיבמין ולא היה בדעתו מעולם לקרב כי אם לחלון ולרחק לריב' לגיומין שאין לנו גם בה פשיטא ומיהו היתי דסקלא דעתך לומר דיפנה. ועוד מחן ליתא לן למידק מינה דבחלון אי גייסי בהדדי אסור ולגלות ממנה דבר חדש שיפור הסכר' וסוגיי' שיעת הגמרא בחבר כבר בחבנו לתעלה. דלמא איתא לן דפירוש התוספת' דר"ל דבחלון בין גייסי ובין לא גייסי לעולם בכל ענין מקרי אין לנו גם בה

כיון שלא היה לכם מקולם שום קירוב אישות ולא כללה התוספת' חלון עם ארוח כי אם מחמת שהיה שמיסם הוי מפני שאין לנו גם בה. הגם שהלוקים הם בעמיהם שהחולן בכל אופן מקרי אין לנו גם בה ועולם אין לריך לפנות. ובארוח אשכחן דוכת' דלנו גם בה כנון היכי דגייסי בהדדי ואז לריך לפנות באחד הסברא נותנת. ע"כ בדברי הראשונים אני עומד דבזמן שמוסגים איסור ליבם אין זה לריך מיתוש כלל דלא שייך בהו איסור זה כלל וכל שכן היכי דיש עוד לגרף הסברא דלא אחיון בהו דהוו גייסי בהדדי כהני גוונא דבתיבנא לאמלה ובלום על דייני ישראל. גאם המדבר באמת ובמשפט ובלדק הטרוד מאיר בן מהר"ר גדליה ז"ל ס"ה מתן שמל"ך הגאון מהרי"ן כ"ן ז"ל ס"ה:

שאלה קלב בחודש אלאת כי דינא בחדא הוינא ואתא לקדמנא הר"ר שמעון בן הר"ר יעקב וסגיד בתורת עדות ע"פ חרם בוחם לא יגיד ונשא עונו וז"ל בל"ח איך בין גיוונעזין בעיר הרא"קה דא שאבן מיר גירעט מיט איינם ווילת פון דען הרוגים ווענן די מאן שאט הורג גיוונעזין באבן וולנ'מיי דא שאב איך בפרעגנ דען ווי'לנה אוב עם זיין אלם איינע רוצחים גיוונעזין דיא דא שאבן די יהודים הורג גיוונעזין דא האט ער מיר גיענטווארט דאס זיין אבדרי רוצחים גיוונעזן ווילו ישראל מיט זייער חברותם אין אוס נקומן אוב דאבען ווילו יסן אוב משקע אוב שלום אין אוס נקומן זענן אויך אבדרי רוצחים גיוונעזין מען שאט דען יסן אוב משקע גיזעהן אין ווילד ליגן ביים אנדער דער וואבנגין אוב שלום אין אויך ביי זיא גלמנין גיקעפט דער קאפ אין ווייט פון איס גיגענגן עכ"ל:

ושוב הגיד כמר ישראל בר שלמה בשונם הכ"ל איך בין גיוונעזן לדיינו יסן מיט זייער חברותם דא שאבן עטליכי ברים גיחאגט מען האט זיא גטרעגקט אוב עטליכי שאבן גיחאגט מען זיי אין ווילד אוס גברלאבן אוב דער נאך שאבן עטליכי ברים אויך גזאגנ אוס ביפרעגנ אז זיי זענן גוויס אוס נקומן אוב שאט גיגענגנ יסן אוב משקע אוב שלום דער נאך בין איך גגאנגן אין דיא שרבריג וואו יסן שאט פלעגן לו שיין דא שאט די ברים די זיין בעל גופיא איין פאטייל גיהאט אויף דעם קאפ שאב איך דער קענגן אז דאס איז יסנס פעטייל גיוונעזן דא שאב איך דער ברים גרעט דאס איז דאך יסנס פעטייל דא שאט זיא משיב גוונעזן רייד ווייל דוא יהודי דו ווערסט אויך אז אוס קומן אז עד

איז אוס נקומן עכ"ל:

ושוב הגיד מנחם בר אברהם בשונם הכ"ל איך בין אויך גיוונעזן לו אהריא"ב מיט ישראל הכ"ל אוב שאב גיזעהן די פעטייל שאב איר גירעט הכ"ל דא שאט זיא מיר משיב גיוונעזן הכ"ל ניירעט בוסיף אז דיא ברים שאט אוס יסנס סידור גגאבן אוב זיין עלים שאט ער אויך גיזעהן ביים איינר ברים זיא שאט אן גיסם אז איין פארטוך וגם שגיד איך בין גגנגן אויף דער גאס דא שאט מיך איין ברים דער זעהן אויף דעם מארק אוב שאט לו מיר גירעט איך שאב גמייגנ דו ביסט אויך אוס נקומן אז נאבוך יסן דאס קלייני יסודי אין אוס נקומן אוב משקע אוב שלום עם עוט מיר באגב איכר דא שאב איך זיא גפרעגנ וויא זענן זיי אוס נקומן דא שאט זיא מיר גזאגנ מען שאט זיא גקעפט אוב שאט זיא אין גרוב גיוונארפן אין ווילד עכ"ל:

ושוב הגיד יצחק בר אלעזר בשונם הכ"ל איך בין גוונעזן לו סרא"ק דא שאט איך בגעגיגנ איין ווילנה פון אהרי"אב בר שיסט שטעפל'נקא אוב שאט לו מיר גירעט זיך דו ביסט מיט אוס נקומן כ"ס עם שאט מיר באגב גיגאן אויף דיר דוא ביסט נאך יונג איך שאב גיזעהן דוא ביסט מיט ישראל אוס נקומן עבוך דעם שלום שאט מען אויך אוס גברלאבן לו ריק אוב יסן אוב משקע אין גיפאלן פון אהריא"ב דא שאבן זיא בגעגיגנ אוב שאבן זיא גיבונדן אוב שאבן זיי גיפירט אין דען ווילד אוב שאבן זיא גיקעפט עכ"ל:

ושוב הגיד הר"ר שמעון הכ"ל עם אין לו מיר נקומן אוס גיפער איין ברים לו איר הר"אק"ס אוב שאט מיר גזאגנ איך בין אויך גיוונעזן דא מען שאט די יהודים גיוונאל'ווט איך בין גיפארין מיט מיינעם סער אין דיא פסיקה דא בין איך גיקומען אין. איין דערפיל דא אין איין גזעמיל דוא גוונעזן דא בין איך דער לו נקומן דא